

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA PREDLOGOV REORGANIZACIJE
ELEKTRODISTRIBUCIJSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI**

Ljubljana, september 2011

KRISTJAN KLANJŠČEK

IZJAVA

Študent Kristjan Klanjšček izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Petre Došenović Bonče, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PRIKAZ SEDANJE UREDITVE SLOVENSKEGA SEKTORJA ELEKTRODISTRIBUCIJE	2
1.1 Direktive Evropske unije.....	3
1.1.1 Prva direktiva EU o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo	3
1.1.2 Druga direktiva EU o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo	4
1.1.3 Tretji energetske paket EU.....	6
1.2 Usklajevanje slovenske zakonodaje z evropskim pravnim redom.....	6
2 ANALIZA PREDLOGOV REORGANIZACIJE ELEKTRODISTRIBUCIJSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI	9
2.1 Model prenosa vseh zaposlenih in elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o. z oddelitvijo, ki ohranja kapitalska razmerja.....	11
2.1.1 Prednosti.....	13
2.1.2 Slabosti	13
2.2 Model preoblikovanja elektrodistribucijskih podjetij v holding z več hčerinskimi družbami in ustanovitvijo petih regionalnih izvajalcev GJS SODO.....	14
2.2.1 Prednosti.....	14
2.2.2 Slabosti	15
2.3. Model vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO z ohranitvijo sedanjih lastniških razmerij na elektrodistribucijski infrastrukturi	15
2.3.1 Prednosti.....	16
2.3.2 Slabosti	16
2.4 Model vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO s prenosom elektrodistribucijske infrastrukture v 100 % posredno lastništvo RS	16
2.4.1 Prednosti.....	17
2.4.2 Slabosti	17
2.5 Model organiziranja hčerinskih družb in holdinškega vrha	17
2.5.1 Prednosti.....	18
2.5.2 Slabosti	18
2.6 Model petih novih družb SODO	19
2.6.1 Prednosti.....	19
2.6.2 Slabosti	19

2.7 Model prenosa elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o.	20
2.7.1 Prednosti.....	20
2.7.2 Slabosti.....	20
2.8 Model prenosa vseh zaposlenih in elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o. z oddelitvijo, ki ne ohranja kapitalskih razmerij	21
2.8.1 Prednosti.....	21
2.8.2 Slabosti.....	21
2.9 Model prenosa elektrodistribucijske infrastrukture in dela zaposlenih, vezanih na infrastrukturo, na podjetje SODO d. o. o.	22
2.9.1 Prednosti.....	22
2.9.2 Slabosti.....	22
2.10 Model ustanavljanja skupnih storitvenih podjetij	23
2.10.1 Prednosti.....	23
2.10.2 Slabosti	23
2.11 Model s hčerinskimi podjetji za namene GJS SODO (GJS podjetji).....	24
2.11.1 Prednosti.....	24
2.11.2 Slabosti.....	24
3 NOVOSTI NA SLOVENSKEM TRGU ELEKTRODISTRIBUCIJE.....	24
3.1 Predlog novega energetskega zakona.....	25
3.2 Sedanje dogajanje v elektrodistribucijskih podjetjih	26
SKLEP.....	28
LITERATURA IN VIRI.....	30

UVOD

Slovenija si je od samega začetka prizadevala za polnopravno članstvo v Evropski uniji (v nadaljevanju EU). To je bil eden izmed primarnih strateških ciljev nove samostojne države. Takoj po tem, ko so 15. januarja 1992 Republiko Slovenijo (v nadaljevanju RS) kot samostojno državo priznale vse države članice EU, se je približevanje povezavi tudi resnično začelo. Naša država je morala do vstopa v EU – 1. maja 2004 – skozi dolgotrajen pogajalski proces, katerega glavni namen je bila uskladitev slovenske zakonodaje z evropskim pravnim redom (*acquis communautaire*). Pogajanja so zajemala 31 pogajalskih področij in eno izmed je bila energija.

Energetika ima izjemen pomen za današnje življenje posameznika v EU kot tudi za samo delovanje EU. V zadnjem desetletju se EU sooča z naraščanjem povpraševanja po energiji, z odvisnostjo od uvoze energije (več kot 50 % energije EU uvozi), z nestanovitostjo cen energentov in z velikimi podnebnimi spremembami (Komisija Evropskih skupnosti, 2006, str. 3). Zaradi pomembnosti same energije ter vseh navedenih trendov na področju energetike se je EU odločila za skupno energetske politiko, katere cilji so zanesljivost oskrbe z energijo, varovanje okolja, omejevanje zunanje občutljivosti EU na uvoz nafte in zemeljskega plina in seveda vzpostavitev konkurenčnega in transparentnega notranjega trga z električno energijo (v nadaljevanju EE) in zemeljskim plinom. Za uresničitev teh ciljev je EU v zadnjih dvajsetih letih sprejela celo vrsto ukrepov, med katerimi so tudi direktive Evropskega parlamenta in Sveta o skupnih pravilih notranjega trga z EE.

Proces priključevanja EU, zaradi katerega je morala Slovenija uskladiti svojo nacionalno zakonodajo z evropskim pravnim redom, je bil v zadnjih letih povod za številne reforme, med katerimi je bila tudi reforma elektroenergetskega sektorja. Ta se je začela leta 1999 s sprejetjem Energetskega zakona, ki je bil seveda usklajen s prvo smernico EU o skupnih pravilih notranjega trga z EE (Direktiva 96/92/ES). Kasneje so bile sprejete tudi nove direktive EU ter posledično v Sloveniji spremembe Energetskega zakona, ki so dopolnjevale začetne zahteve. Namen vseh teh direktiv pa je bilo postopno odpiranje energetskih trgov in uvajanje tržne konkurence na trg EE. Zato je morala Slovenija izpolniti številne predpisane pogoje; eden izmed njih je bil tudi ureditev neodvisnega izvajalca gospodarske javne službe sistemskega operaterja distribucijskega omrežja (v nadaljevanju GJS SODO).

Te pogoje je Slovenija do razpisanega roka formalno izpolnila, vendar so bile pri organiziranosti GJS SODO ugotovljene številne nepravilnosti, ki nakazujejo na to, da sedanja organiziranost ni v skladu z zahtevami EU. Tako je bilo v zadnjih štirih letih v Sloveniji opravljenih veliko študij glede reorganizacije elektrodistribucijskega sistema (v nadaljevanju EDS), ki so predlagale različne modele reorganizacije.

Organiziranost GJS SODO je danes zelo aktualna tema, ne le v Sloveniji, ampak v celotni EU. Zato sem se odločil, da bom v svojem diplomskem delu podrobneje obravnaval omenjeno tematiko v Sloveniji. Moj namen tako je, da v diplomskem delu pregledam

zakonodajo EU in Slovenije, ki je podlaga za organizacijo distribucijskega sektorja, ter opišem oziroma predstavim dosedanje predlagane modele reorganizacije skupaj z analizo njihovih prednosti in slabosti. Cilj je torej spoznati dejanske možnosti organiziranosti GJS SODO, ki jih dopušča veljavna zakonodaja, ter na podlagi teh možnosti in analize obstoječih študij reorganizacije EDS ugotoviti, katera izmed njih je po mojem mnenju najprimernejša.

Pri izdelavi diplomskega dela sem uporabil več različnih metod dela, ki so mi pomagale priti do zelenega cilja. Pri opisu položaja in zakonodaje, ki je podlaga za to organizacijo, sem uporabil metodi analize in deskripcije, ki sta zasnovani na pregledu že obstoječe literature ter relevantnih direktiv EU oziroma nacionalnih zakonov. V drugem delu sem na podlagi analize veljavne zakonodaje analiziral in primerjal predlagane modele reorganizacije, pri čemer sta bili uporabljeni metodi primerjave in analize. V zaključku pa sem s pomočjo metode sinteze skušal podati svoje ugotovitve in spoznanja.

Diplomsko delo je sestavljeno iz štirih poglavij. Prvo poglavje se začne s predstavitvijo sedanje organiziranosti EDS. V nadaljevanju sledi analiza direktiv EU o skupnih pravilih notranjega trga z EE (96/92/ES, 2003/54/ES in 2009/72/ES), pri kateri je poudarek na členih, ki se navezujejo na organizacijo in delovanje GJS SODO. V istem poglavju obravnavam tudi Energetski zakon, njegove kasnejše spremembe in druge podzakonske akte, s čimer prikažem, kako je Slovenija prilagajala svojo nacionalno zakonodajo zahtevam direktiv. V drugem poglavju se pred analizo in primerjavo dosedanjih predlogov reorganizacije dotaknem temeljnih nepravilnosti, ki so bile izpostavljene pri sedanji organiziranosti GJS SODO. Sledi tretje poglavje, ki je namenjeno pregledu novosti slovenskega trga elektrodistribucije, med katerimi sta predlog novega Energetskega zakona in začetek reorganiziranja elektrodistribucijskih podjetij. V četrtem, sklepnem poglavju pa poskušam navesti ugotovitve in spoznanja, na podlagi katerih opredelim, zakaj je po mojem mnenju neki model za reorganizacijo primernejši od drugih.

1 PRIKAZ SEDANJE UREDITVE SLOVENSKEGA SEKTORJA ELEKTRODISTRIBUCIJE

Na slovenskem trgu elektrodistribucije deluje pet elektrodistribucijskih podjetij (Elektro Celje d. d., Elektro Gorenjska d. d., Elektro Ljubljana d. d., Elektro Maribor d. d. in Elektro Primorska d. d.), ki so v približno 80 % neposrednem ali posrednem lastništvu države, preostali delež pa predstavlja privatni kapital (Računsko sodišče RS, 2009). Elektrodistribucijska podjetja so lastniki elektrodistribucijske infrastrukture in so do 1. julija 2007 med drugim opravljala tudi obvezno republiško GJS SODO.

S 1. julijem 2007 pa je prišlo do izločitve GJS SODO iz elektrodistribucijskih podjetij in ustanovitve enega samega podjetja SODO d. o. o. v 100 % državni lasti, kateremu je bila s strani vlade podeljena koncesija za izvajanje GJS SODO za obdobje naslednjih 50 let. Ker podjetje SODO d. o. o. ni lastnik elektrodistribucijske infrastrukture in nima zaposlenega

potrebnega kadra za vzdrževanje in vodenje distribucijskega omrežja, ima skladno z veljavno ureditvijo s petimi elektrodistribucijskimi podjetji sklenjeno pogodbo o najemu elektrodistribucijske infrastrukture in izvajanju storitev¹ za SODO d. o. o. (Računsko sodišče RS, 2009, str. 16). S to pogodbo o najemu podjetje SODO d. o. o. tako prenaša vse pravice in dolžnosti izvajanja GJS SODO na elektrodistribucijska podjetja.

Omeniti je še potrebno, da je glavni vir prihodkov podjetja SODO d. o. o. omrežnina, ki jo v imenu podjetja SODO d. o. o. elektrodistribucijska podjetja zaračunavajo končnim uporabnikom. Del tako pridobljenih prihodkov podjetje SODO d. o. o. namenja za plačilo najemnine za infrastrukturo, stroškov izvajanja storitev elektrodistribucijskih podjetij, stroškov nakupa EE, potrebne za pokrivanje izgub ter za nadomestila za stroške enotnih letnih premij (Računsko sodišče RS, 2009, str. 42–43).

Podlaga za organiziranost izvajalca GJS SODO so določbe direktiv EU o skupnih pravilih notranjega trga z EE oziroma Energetski zakon ter nekateri pomembnejši podzakonski akti. Ta pravila, ki določajo sedanjo organiziranost dejavnosti GJS SODO, oziroma pravila, ki narekujejo spremembe te organiziranosti, so opisana v naslednjih podpoglavjih.

1.1 Direktive Evropske unije

Direktiva je pravni akt, ki ga določa Pogodba EU. Glede cilja je v celoti zavezujoča za vsako državo članico, na katero je naslovljena, vendar prepušča nacionalnim organom možnost izbire oblike in metod za uresničitev ciljev EU v okviru njihovih notranjih pravnih redov (Sekundarna zakonodaja EU, 2011). Uporablja se za usklajevanje nacionalnih zakonodaj, predvsem v zvezi z delovanjem enotnega trga. V njej je vedno določen datum,² do katerega jo je potrebno prenesti v nacionalno zakonodajo.

1.1.1 Prva direktiva EU o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo

Prvi večji korak EU k oblikovanju skupnega trga z EE je bilo sprejetje direktive 96/92/ES Evropskega in Sveta o skupnih pravilih za notranji trg z EE (Ur. l. EU, št. L 27/20, v nadaljevanju Direktiva 96/92/ES). Oblikovanje notranjega trga mora biti namreč usmerjeno v medsebojno povezovanje in skladno delovanje sistemov med državami članicami (Direktiva 96/92/ES, recital 6). S to direktivo so bila tako postavljena temeljna pravila za delovanje celotnega elektroenergetskega sektorja. Med temi pravili so bila tudi nekatera, ki so pomembneje vplivala na prve spremembe v elektrodistribucijskem sektorju Slovenije in so

¹ Storitve, ki jih elektrodistribucijska podjetja po pogodbi o najemu izvajajo za podjetje SODO d. o. o., so: razvoj, načrtovanje in vlaganja v elektrodistribucijsko infrastrukturo; priprava in vodenje investicij; vzdrževanje elektrodistribucijske infrastrukture in organiziranje dežurne službe; spremljanje in ugotavljanje kakovosti oskrbe; merjenje porabe in kakovosti EE; izvajanje odkupa EE od kvalificiranih proizvajalcev; izvajanje storitev dostopa do distribucijskega omrežja; zagotavljanje potrebnih podatkov upravičenim odjemalcem; izvajanje zasilne oskrbe z EE; izvajanje nujne oskrbe z EE in izvajanje drugih storitev za potrebe podjetja SODO d. o. o. (Računsko sodišče RS, 2009, str. 39).

² Med končnimi določbami posamezne direktive so v nekaterih primerih dovoljene tudi izjeme, ki omogočajo, da se čas, ki ga imajo države članice za prenos direktive v nacionalno zakonodajo, podaljša.

zapisana v V. in VI. poglavju Direktive 96/92/ES. Kasneje je bila omenjena direktiva razveljavljena in nadomeščena z drugo direktivo o skupnih pravilih za notranji trg z EE, ki je predstavljena v nadaljevanju.

1.1.2 Druga direktiva EU o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo

Direktiva 96/92/ES je bila pomemben korak k oblikovanju notranjega trga z EE. Izkušnje pri njenem izvajanju so jasno pokazale prednosti skupnega notranjega trga z EE. Vendar pa je imela ta direktiva še vedno več pomanjkljivosti oziroma možnosti za izboljšanje delovanja trga. Spodbudni rezultati prve direktive in možnost za izboljšanje delovanja samega trga so pripeljali do tega, da je bila 26. junija 2003 sprejeta Direktiva 2003/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnih pravilih za notranji trg z EE (Ur.l. EU, št. L 176/37, v nadaljevanju Direktiva 2003/54/ES), ki je posledično pomenila razveljavitev Direktive 96/92/ES. Glavni namen nove direktive je tako bil okrepitev konkurenčnosti in nadaljnja liberalizacija energetskega trga.

Čeprav je bila s sprejetjem nove direktive razveljavljena prejšnja, pa to ne pomeni, da je direktiva 2003/54/ES popolnoma drugačna od prvotne. Druga direktiva v večini le nadgrajuje posamezne določbe prve. Med drugim je tako prinesla oziroma uveljavila korenite spremembe na področju organizacije EDS, natančneje pri organizaciji delovanja izvajalca GJS SODO.

Po 13. členu Direktive 2003/54/ES so bile države članice dolžne, tako kot v prejšnji direktivi, imenovati ali zahtevati od podjetij, ki so imela v lasti distribucijska omrežja ali so bila zanje odgovorna, določiti enega ali več upravljalcev distribucijskega omrežja³ za čas, ki so ga določile države članice ob upoštevanju učinkovitosti in gospodarskega ravnotežja. V nasprotju s prvo direktivo je Direktiva 2003/54/ES tako dopuščala tudi možnost več upravljalcev distribucijskega omrežja. Ti so morali delovati skladno z nalogami, ki jih je določal naslednji, 14. člen druge direktive. Nekatero nalogo so bile sicer dane že s prvo direktivo, vendar je druga njihov obseg še povečala. Tako so morali upravljalci distribucijskega omrežja po 14. členu Direktive 2003/54/ES:

- vzdrževati varno, zanesljivo in učinkovito razdeljevanje EE na svojem področju;
- obravnavati posamezne uporabnike sistema ali vrste uporabnikov na nediskriminatoren način, zlasti ne v korist svojih podružnic oziroma delničarjev;
- posredovati uporabnikom omrežja podatke, ki jih potrebujejo za učinkovit dostop do omrežja;
- nabaviti EE, ki jo potrebujejo za pokritje izgub, in rezervne zmogljivosti v svojem sistemu, po preglednih, nediskriminatornih in tržno zasnovanih postopkih;

³ Upravljalca distribucijskega omrežja je pravna ali fizična oseba, ki je odgovorna za obratovanje distribucijskega omrežja, zagotavljanje njegovega vzdrževanja in po potrebi za razvoj le-tega na danem območju, za medsebojne povezave z drugimi omrežji, kjer to ustreza, in za zagotavljanje dolgoročne zmogljivosti omrežja za zadovoljitev razumnih potreb po distribuciji električne energije (Direktiva 2003/54/ES, člen 2).

- pri načrtovanju razvoja distribucijskega omrežja upoštevati ukrepe za energetska učinkovitost/uravnavanje povpraševanja in/ali porazdeljeno proizvodnjo, ki utegnejo izpodrivati potrebe po nadgradnji ali nadomeščanju elektroenergetskih naprav;
- pri razporejanju proizvodnih naprav dajati prednost okolju prijaznejšim.

Bistvena določila oziroma spremembe, ki jih je prinesla druga smernica in so pomenila tudi začetek reorganizacije EDS v Sloveniji, so bila zapisana v 19. členu oziroma 15. členu Direktive 2003/54/ES in so govorila o ločevanju (ang. unbundling) oziroma neodvisnosti upravljalcev distribucijskega omrežja. Zahtevala se je namreč računovodska (ang. accounting), pravna (ang. legal) in funkcionalna (ang. functional) ločitev oziroma neodvisnost izvajalca GJS SODO od drugih dejavnosti, ki niso povezane z distribucijo (Tajnikar, Došenovič, Ponikvar, Pušnik, Šešok & Neffat, 2009a, str. 11). Poudariti je potrebno, da Direktiva 2003/54/ES tako ni zahtevala ločevanja lastništva nad sredstvi distribucijskega omrežja od vertikalno integriranih podjetij, ampak le to, da so upravitelji distribucijskega omrežja pravno samostojna podjetja, ki imajo dejanske pravice sprejemanja odločitev glede obratovanja, gradnje, vzdrževanja in načrtovanja razvoja tega omrežja.

Računovodska ločitev je bila sicer uveljavljena že z Direktivo 96/92/ES in je bila v Direktivi 2003/54/ES zapisana v njenem 19. členu. Zahteve so se navezovale predvsem na integrirana elektroenergetska podjetja, ki so morala tako v svojih internih računovodstvih voditi ločene računovodske izkaze za svoje proizvodne, prenosne in distribucijske dejavnosti. S tem naj bi se izognili diskriminaciji, notranjem subvencioniranju in izkrivljanju konkurence. Iz tega lahko razberemo, da je izbrani upravljalca distribucijskega omrežja, ki ni bil del vertikalno integriranega podjetja in se je ukvarjal le s to dejavnostjo, zahteve po računovodski ločitvi že samodejno izpolnjeval.

Medtem ko je računovodsko ločitev zahtevala že prvotna direktiva, pa je zahtevo po pravni in funkcionalni vpeljala šele direktiva 2003/54/ES. Za zagotavljanje pravne in funkcionalne ločitve ter s tem neodvisnosti upravljalca distribucijskega omrežja so bila v drugem odstavku 15. člena Direktive 2003/54/ES zapisana minimalna merila, s pomočjo katerih se je preprečilo diskriminatorno obravnavanje uporabnikov omrežja in notranje subvencioniranje. Glasila so se:

- osebe, ki so odgovorne za vodenje upravljalca distribucijskega omrežja, ne smejo sodelovati v organih integriranega elektroenergetskega podjetja, ki so posredno ali neposredno odgovorni za tekoče operacije proizvodnje, distribucije in dobave EE;
- sprejmejo se ustrezni ukrepi, ki zagotavljajo neodvisnost poklicnih interesov vodstvenih oseb upravljalca omrežja;
- upravljalca omrežja ima, neodvisno od integriranega elektroenergetskega podjetja, dejanske pravice sprejemanja odločitev glede sredstev, ki so potrebna za obratovanje, vzdrževanje in razvoj omrežja;
- upravljalca distribucijskega omrežja oblikuje program za doseganje skladnosti, ki določa ukrepe za preprečevanje diskriminatornega obnašanja in zagotavlja ustrezen nadzor nad izvajanjem programa.

V 15. členu Direktive 2003/54/ES pa je bila zapisana tudi izjema, ki je dovoljevala državam članicam, da niso uporabile zahtev iz prvih dveh odstavkov tega člena, in to za tista elektroenergetska podjetja, ki so oskrbovala manj kot 100.000 priključenih odjemalcev ali majhno ločeno omrežje.

Glede na prejšnjo direktivo je Direktiva 2003/54/ES v svojem 17. členu dovoljevala oziroma dopuščala tudi možnost upravljanja kombiniranega prenosnega in distribucijskega omrežja, in sicer tistemu upravitelju, ki je bil glede pravne oblike, organizacijske in sprejemanja odločitev neodvisen od drugih dejavnosti, katere niso povezane z obratovanjem prenosnega ali distribucijskega omrežja, in je izpolnjeval navedena minimalna merila, ki so v tem primeru veljala za upravitelja oziroma vodstvene osebe upravitelja kombiniranega omrežja.

1.1.3 Tretji energetskega paketa EU

Meseca avgusta leta 2009 je bila v okviru tretjega energetskega paketa sprejeta tudi Direktiva 2009/72/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnih pravilih notranjega trga z EE (Ur. l. EU, št. L 211/55, v nadaljevanju Direktiva 2009/72/ES), ki je seveda posledično pomenila razveljavitev Direktive 2003/54/ES, sprejete v letu 2003. Glavni cilji Direktive 2009/72/ES so:

- oblikovanje enotnih pravil notranjega trga in široke ponudbe vsem potrošnikom v EU;
- ločevanje lastništva prenosnih omrežij od proizvodnje in dobave;
- spodbujanje čezmejnega sodelovanja, naložb in čezmejnega trgovanja;
- večja učinkovitost nacionalnih regulativnih organov;
- konkurenčne cene in boljše standardne storitve ter zagotovitev varne oskrbe z EE.

Nova direktiva v večji meri spreminja delovanje, upravljanje in organiziranost prenosnega sistema ter delovanje nacionalnih regulativnih organov, pri čemer predvideva tudi ustanovitev Agencije za sodelovanje energetskega regulatorjev, katere najpomembnejša naloga bo določitev smernic za delovanje energetskega trga. Z novo direktivo ni uvedenih novih oziroma večjih sprememb pravne ureditve ločevanja operaterjev distribucijskih sistemov in tako nova direktiva še vedno ohranja določbe, ki so bile uvedene že z direktivo 2003/54/ES in so zapisane v prejšnjem poglavju. Rok za prenos Direktive 2009/72/ES v nacionalno zakonodajo je bil 3. marec 2011 in je zapisan v njenem 49. členu.

1.2 Usklajevanje slovenske zakonodaje z evropskim pravnim redom

Kot je bilo že v uvodu omenjeno, je bila Slovenija v sklopu priključevanja EU in kasneje kot njena polnopravna članica primorana usklajevati nacionalno zakonodajo z evropskim pravnim redom. Zato je bilo potrebno tudi opisane direktive o notranjem trgu z EE prenesti v zakonodajo Republike Slovenije. Leta 1999 smo tako v naši državi sprejeli prvi Energetski zakon, ki je temelj zakonodajnega okvira na elektroenergetskem področju. Implementiral je zahteve prve direktive EU o skupnih pravilih notranjega trga z EE. Kot posledica novejših

direktiv EU o notranjem trgu z EE pa so bile v prvotni Energetski zakon vpeljane številne spremembe in dopolnitve.

Energetski zakon (Ur. l. RS, št. 27/2007-UPB2, 70/2008, 22/2010, v nadaljevanju EZ) v posameznih členih ureja različna področja energetskih dejavnosti, med katerimi je tudi dejavnost GJS SODO.⁴ Za to dejavnost EZ v svojem 20. členu določa, da je to ena izmed obveznih republiških gospodarskih javnih služb (v nadaljevanju GJS). V nadaljevanju sem tako podrobneje obravnaval samo tiste določbe oziroma člene EZ, ki v večji meri vplivajo le na delovanje in organizacijo dejavnosti GJS SODO.

Po 23. členu EZ tako dejavnost GJS SODO opravlja bodisi javno podjetje, pravna oseba zasebnega prava ali samostojni podjetnik, ki na določenem območju pridobi koncesijo za opravljanje te GJS. Izvajalca izbere vlada največ za obdobje 50 let.

EZ v 23. a členu določa glavne odgovornosti, ki jih ima izvajalec GJS SODO pri izvajanju svoje dejavnosti. V drugem in tretjem odstavku sta še dve pomembni določili, ki sta bili v EZ uvedeni šele s spremembami zakona v letu 2008. Na podlagi drugega odstavka ima izvajalec GJS SODO, po predhodnem soglasju vlade, možnost s pogodbo prenesti izvajanje nekaterih nalog, navedenih v prvem odstavku 23. a člena, na tretjo pravno osebo, ki razpolaga z ustreznimi kadri in s tehnično opremo, potrebno za izvajanje dejavnosti, ki se prenaša. Tretji odstavek pa razlaga, da v primeru prenosa nalog na tretjo pravno osebo lahko vodijo in odločajo v postopku iz drugega odstavka 71. člena tega zakona osebe, ki so zaposlene pri tej pravni osebi ter izpolnjujejo pogoje za vodenje in odločanje v upravnem postopku. Z zadnjima dvema določiloma je bila v EZ ustvarjena podlaga za zakonit prenos izvajanja določenih nalog na tretjo pravno osebo.

V 23. b členu EZ, s katerim je EZ implementiral določbe 15. člena Direktive 2003/54/ES, je določeno, da mora dejavnost GJS SODO izvajalec opravljati v samostojni pravni osebi, ki ne opravlja druge dejavnosti. Pri tem mora izvajalec GJS SODO zagotavljati izvajanje naslednjih upravljalških in organizacijskih ukrepov:

- osebe, pooblašene za vodenje poslov in upravljanje systemskega operaterja, ne smejo sodelovati pri vodenju poslov, upravljanju ali kot člani nadzornih svetov oziroma drugih organov tistih pravnih oseb, ki opravljajo drugo energetsko dejavnost na področju električne energije;
- zagotovljeno mora biti, da lahko osebe, ki so pooblašene za vodenje poslov in upravljanje systemskega operaterja, neodvisno sprejemajo odločitve;
- systemski operater mora imeti pravico neodvisno in učinkovito odločati o sredstvih in premoženju, potrebnem za upravljanje, vzdrževanje in razvoj omrežja.

⁴ V 4. a členu EZ je zapisano, da se izraz »upravljalec distribucijskega omrežja« v celotnem zakonu nadomešča z izrazom systemski operater distribucijskega omrežja.

Pomembno je navesti tudi določilo četrtega odstavka 23. b člena EZ, ki določa, da mora izvajalec GJS SODO v primeru, ko ni lastnik omrežja ali njegovega dela, z lastnikom skleniti pogodbo⁵, s katero uredi vsa vprašanja uporabe omrežja za opravljanje nalog GJS SODO po tem zakonu. Isti člen EZ pušča tudi odprto možnost, da lahko ista pravna oseba opravlja dejavnost GJS SODO in GJS systemskega operaterja prenosnega omrežja, ter dovoljuje, da se opisane določbe 23. b člena EZ ne uporabljajo za izvajalce GJS SODO, ki imajo manj kot 1.000 priključenih odjemalcev.

Tako kot to določa že prva direktiva o skupnem notranjem trgu z EE, tudi EZ v svojem 38. členu zapoveduje, da morajo pravne osebe, ki opravljajo več kot eno energetska dejavnost na področju oskrbe z EE, zagotoviti ločeno računovodsko spremljanje vsake izmed energetskih dejavnosti, ki jo opravljajo v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi.

V 27. členu EZ je zapisna še ena izmed pomembnejših določb, ki govori o tem, da mora izvajalec GJS SODO uporabnikom omrežij omogočiti dostop do omrežij na pregleden in nepristranski način po načelu reguliranega dostopa tretje strani.

Sam EZ pa je bil podlaga za izdajo nekaterih podzakonskih aktov, ki podrobneje urejajo dejavnost GJS SODO in so v nadaljevanju tudi opisani. Med njimi sta Uredba o načinu izvajanja GJS SODO EE in GJS dobava električne energije tarifnim odjemalcem (Ur. l. RS, št. 117/2004, 23/2007, v nadaljevanju Uredba GJS SODO) in Uredba o koncesiji gospodarske javne službe dejavnosti systemskega operaterja distribucijskega omrežja električne energije (Ur. l. RS, št. 39/2007, v nadaljevanju Uredba o koncesiji).

Uredba GJS SODO ureja način izvajanja GJS SODO, kar med drugim pomeni, da določa pravice in dolžnosti izvajalcev javne službe, organizacijsko in prostorsko zasnovano opravljanja te javne službe ter način in pogoje zagotavljanja storitev.

Z Uredbo o koncesiji pa je Vlada RS dejansko izbrala način izvajanja GJS SODO. V prvih členih Uredbe o koncesiji je tako zapisano, da je bila koncesija podeljena brez javnega razpisa koncesionarju (podjetju SODO d. o. o.), ki ima pravno-organizacijsko obliko družbe z omejeno odgovornostjo in katere edini lastnik je RS (RS svojega poslovnega deleža v koncesionarju ne sme prenesti na druge osebe). Podeljena pa je bila na podlagi sklenjene koncesijske pogodbe⁶ med Vlado RS in podjetjem SODO d. o. o. za celotno območje RS in za obdobje 50 let.

⁵ V tej pogodbi se uredijo obseg in namen uporabe omrežja, višina najemnine izvajalca GJS SODO, pogoji in način tekočega in investicijskega vzdrževanja ter druga vprašanja, ki izvajalcu GJS SODO omogočajo, da učinkovito opravlja svoje naloge po tem zakonu.

⁶ Koncesijska pogodba ureja predmet, območje, izključnost in trajanje koncesije, financiranje koncesionarja, razmerja glede infrastrukture in drugih naprav ter opreme, razmerja med koncesionarjem in lastniki infrastrukture, dolžnosti koncesionarja v zvezi z opravljanjem javne službe, nadzor koncedenta nad zakonitostjo, prenehanje koncesijskega razmerja ter prenos koncesije oz. izključne pravice javnega podjetja z dotodanjih izvajalcev GJS na koncesionarja (Jerman & Bajuk, 2009, str. 32).

V 9. členu Uredbe o koncesiji so določeni pogoji, ki jih mora koncesionar izpolnjevati, če želi izvajati GJS SODO. Tako mora za ves čas trajanja koncesije imeti veljavno licenco za dejavnost GJS SODO in na podlagi 23. b člena EZ z lastnikom elektrodistribucijske infrastrukture sklenjeno pogodbo o najemu, s katero se koncesionarju dovoljuje uporaba distribucijskega omrežja.

Po 13. členu Uredbe o koncesiji mora koncesionar pri oddaji pravnih poslov tretjim osebam ravnati skladno z načelom nediskriminacije na podlagi nacionalnosti. Pri naročilih na infrastrukturnem področju in pri oddaji pravnih poslov, ki izpolnjujejo predpostavke javnih naročil, tretjim osebam, mora koncesionar ne glede na druge predpise ravnati po zakonu, ki ureja oddajo naročil v energetske sektorju, oziroma zakonu, ki ureja oddajo javnih naročil. V tretjem odstavku istega člena pa je določeno, da se zgornji dve določbi ne uporabljata pri oddaji pravnih poslov povezanim osebam skladno z zakonom, ki ureja oddajo naročil na energetske področju.

Med pomembnejša določila Uredbe o koncesiji spada še njen 21. člen, ki govori, da koncesionar ne sme prenesti koncesije dejavnosti GJS SODO na drugo osebo, če ni s predpisom drugače določeno.

2 ANALIZA PREDLOGOV REORGANIZACIJE ELEKTRODISTRIBUCIJSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI

Sedanja organiziranost GJS SODO v Sloveniji le navidezno izpolnjuje zahteve evropske in slovenske zakonodaje. Že pred odločitvijo zanjo je bilo Ministrstvo za gospodarstvo (v nadaljevanju MG) opozorjeno na nekatere nepravilnosti sedanje organiziranosti s strani Javne agencije RS za energijo (v nadaljevanju JARSE) in Projektne skupine MG RS, ki pa je bila ustanovljena šele po izboru predloga reorganizacije. Opozoril MG ni upoštevalo (Računsko sodišče RS, 2009, str. 25).

V podrobnejši preučitvi sedanje organiziranosti GJS SODO in njenega delovanja je Računsko sodišče RS v revizijskem poročilu iz leta 2009 (Računsko sodišče RS, 2009) izpostavilo vse nepravilnosti, ki jasno govorijo o tem, da sedanja organiziranost GJS SODO njenemu operaterju ne daje takšne pravne in funkcionalne samostojnosti, kot jo od držav članic glede statusa in pristojnosti izvajalca GJS SODO zahteva Direktiva EU, katere glavne določbe so bile opisane v poglavju 1.1. diplomskega dela.

Pred samim pregledom nepravilnosti sedanje organizacije naj omenim, da so bile nekatere večje napake MG storjene že pred izborom najoptimalnejše organizacije. MG namreč ni imelo oblikovane strategije, ki bi opredeljevala predvideno ureditev in način izvajanja GJS SODO, določala usmeritve in cilje izvajanja GJS SODO, ukrepe za doseganje ciljev ter nadzor nad izvajanjem GJS SODO (Računsko sodišče RS, 2009, str. 4). Poleg tega MG ni izdelalo študij oziroma analiz mogočih načinov reorganizacije, temveč so jih pripravile delovno svetovalne

skupine za privatizacijo v elektroenergetiki in elektrodistribucijskih podjetjih pri Ministrstvu za finance⁷. Ta so predlagala štiri načine reorganizacije, med katerimi se je MG odločilo za tisto, ki je omogočala podelitev koncesije brez javnega razpisa in ni zahtevala izplačila majhnih delničarjev. Hkrati pa študija, iz katere izhaja sedanja organizacija GJS SODO v Sloveniji, ni vsebovala nobene analize stroškov in koristi, ni obravnavala vseh mogočih oblik reorganizacije GJS SODO niti finančnih sredstev in tudi ne števila zaposlenih v novi družbi, ki bi bili potrebni za opravljanje GJS SODO (Računsko sodišče RS, 2009, str. 26).

Glavna nepravilnost, ki jo je ugotovilo Računsko sodišče leta 2009, je ta, da podjetje SODO d. o. o., ki je pridobilo koncesijo za izvajanje GJS SODO na območju celotne države, pri opravljanju slednje ni samostojno, temveč je popolnoma odvisno od elektrodistribucijskih podjetij. Odvisnost izhaja namreč iz dejstva, da podjetje SODO d. o. o. ni lastnik elektrodistribucijske infrastrukture in nima zaposlene primerne delovne sile, ki bi bila sposobna opravljati dejavnost GJS SODO. Zato je podjetje SODO d. o. o. primorano na podlagi pogodbe o najemu od elektrodistribucijskih podjetij najemati elektrodistribucijsko infrastrukturo in storitve,⁸ povezane z vzdrževanjem in obratovanjem omrežja. S pogodbo o najemu, s katero je soglašala tudi Vlada RS, pa podjetje SODO d. o. o. prenaša vse pravice in dolžnosti GJS SODO (sem spada tudi izvajanje javnih pooblastil izdaje in zavrnitve soglasij za priključitev na distribucijsko omrežje) na elektrodistribucijska podjetja, čeprav koncesijska pogodba prenos pravic in dolžnosti jasno prepoveduje (Računsko sodišče RS, 2009, str. 28). S tem pa, kot je bilo že zgoraj omenjeno, Vlada RS in MG nista zagotovila pogojev, na podlagi katerih bi lahko podjetje SODO d. o. o. neodvisno od elektrodistribucijskih podjetij opravljal GJS SODO. Potrebno je omeniti še nekaj: čeprav koncesijska pogodba prepoveduje prenos pravic in dolžnosti na tretjo pravno osebo, je bila podlaga za prenos teh pravic in dolžnosti ustvarjena šele s spremembami in dopolnitvami EZ v letu 2008.

Navedena nepravilnost prinaša naslednjo napako pri delovanju izvajalca GJS SODO. S tem, ko so bile pravice in dolžnosti prenesene na elektrodistribucijska podjetja, odgovornost izvajanja GJS SODO pa je ostala na podjetju SODO d. o. o., je postala regulacija dejavnosti te javne službe neučinkovita. JARSE, ki je odgovorna za reguliranje dejavnosti GJS SODO, lahko namreč neposredno dodeljuje in nadzira izvajanje GJS SODO v podjetju SODO d. o. o., ne pa v petih elektrodistribucijskih podjetjih, ki v resnici izvajajo to dejavnost. Tako niso zagotovljeni pogoji za uspešno regulacijo trga z EE (Računsko sodišče RS, 2009, str. 40).

Koncesijska pogodba podjetje SODO d. o. o. zavezuje k temu, da mora voditi evidenco infrastrukture in jo seveda tudi redno posodabljalati. Vendar s podpisom pogodbe o najemu podjetju SODO d. o. o. skupaj z elektrodistribucijskimi podjetji ni uspelo urediti prenosa oziroma dostopa do evidenc elektrodistribucijske infrastrukture, zaradi česar sedaj nima popolnih in točnih evidenc o elektrodistribucijski infrastrukturi. Nepoznanje vrednosti v

⁷ Elektrodistribucijska podjetja so deloma v zasebni lasti, zaradi česar obstaja možnost, da je v njihovih študijah prevladal interes po maksimiranju dobička in ne interes javnega dobrega.

⁸ Podjetje SODO d. o. o. je storitve najelo brez javnega razpisa, kar je v nasprotju z evropskim pravom, ki to dovoljuje le v primeru izpolnjenosti pogoja o 80 % deležu prometa za povezano podjetje (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 5).

najem vzete infrastrukture pa podjetju SODO d. o. o. ne omogoča preverjanja ustreznosti obračuna najemnine (Računsko sodišče RS, 2009, str. 37). Poleg tega nepopolni podatki o najeti elektrodistribucijski infrastrukturi podjetju SODO d. o. o. onemogočajo neodvisno in učinkovito odločanje o sredstvih in premoženju, ki je potrebno za upravljanje, vzdrževanje in razvoj omrežja (Računsko sodišče RS, 2009, str. 30). Tukaj naj omenim tudi problem financiranja nove infrastrukture. Ta na podlagi pogodbe o najemu pripada elektrodistribucijskim podjetjem, čeprav se širitev infrastrukture delno financira tudi iz povprečnih stroškov priključevanja, ki jo plačujejo odjemalci električne energije ob priklopu na distribucijsko omrežje. Do tega pa elektrodistribucijska podjetja niso upravičena (Računsko sodišče RS, 2009, str. 69).

Sedanja ureditev lahko privede tudi do likvidnostnih težav podjetja SODO d. o. o. Možnost likvidnostnih težav je zelo visoka v primeru spora med družbo SODO d. o. o. in lastniki elektrodistribucijske infrastrukture. Ker lastniki v imenu podjetja SODO d. o. o. pobirajo omrežnino za uporabo omrežja, lahko v primeru, ko podjetje SODO d. o. o. ne deluje v skladu z njihovimi zahtevami, ne nakažejo omrežnine pravočasno, kar seveda povzroči likvidnostne težave podjetju SODO d. o. o. (Računsko sodišče RS, 2009, str. 30). Seveda pa se lahko omenjeni problem pojavi tudi v nasprotni smeri. Če podjetje SODO d. o. o. ne bi pravočasno ali pravilno razporejalo sredstev elektrodistribucijskim podjetjem, bi ta imela težave pri financiranju investicij v omrežje.

Naštete nepravilnosti ne omogočajo delovanja izvajalca GJS SODO v skladu z evropsko in posledično tudi z nacionalno zakonodajo. Ta dejstva so MG na podlagi zahtev Računskega sodišča po izvedbi popravljalnih ukrepov pripeljala do odločitve za popolno reorganizacijo EDS v Sloveniji. Kot poudarja direktor Direktorata za energijo, mag. Janez Kopač, je reorganizacija nujna, ne samo zaradi zahtev direktive EU in ugotovitev Računskega sodišča RS, temveč tudi zaradi boljše organizacije in učinkovitejšega izvajanja te službe ter izboljšanja same oskrbe z EE (Janjič, Skubic, Bahun, Habjan & Jakomin, 2009, str. 4). Do dandanes so bile tako izdelane številne študije, ki predlagajo različne načine nove organizacije EDS. Ti predlogi oziroma modeli so, skupaj s prednostmi in slabostmi, predstavljeni v naslednjih podpoglavjih.

2.1 Model prenosa vseh zaposlenih in elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o. z oddelitvijo, ki ohranja kapitalna razmerja

Vlada RS je v odzivnem poročilu na revizijsko poročilo Računskega sodišča RS navedla svoj predlog reorganizacije EDS v Sloveniji, kateri naj bi bil uresničen v štirih zaporednih korakih (Vlada RS, 2009, str. 4–6).

V prvem koraku Vlada RS predvideva s svojim približno 80 % večinskim deležem razdeliti vsako izmed petih elektrodistribucijskih podjetij na dve družbi. To je na družbo za tržne dejavnosti in družbo za omrežne dejavnosti. Druga bi obsegala predvsem tiste dejavnosti, ki jih distribucijska podjetja zdaj izvajajo na podlagi pogodbe o najemu elektrodistribucijske

infrastrukture in izvajanju storitev, vključno z lastništvom omrežja. Na ta način bi bila dosežena pravna in funkcionalna ločitev dejavnosti GJS SODO od dejavnosti, ki so povezane s prodajo elektrike. Prvi korak pa bi, glede na sedanjo organiziranost, ohranil lastniške deleže manjšinskih delničarjev v obeh družbah in tudi pogodbe o najemu elektrodistribucijske infrastrukture ter storitev med SODO d. o. o. in družbami za omrežne dejavnosti.

Z drugim korakom naj bi nato Vlada RS s svojim lastniškim deležem v vseh družbah za omrežne dejavnosti dokapitalizirala podjetje SODO d. o. o. in tako povečala njegov vpliv na družbe za omrežne dejavnosti. Slednja, čeprav v večinski lasti SODO d. o. o., bi bila še vedno lastnica elektrodistribucijske infrastrukture, zato bi bile še vedno potrebne pogodbe o najemu elektrodistribucijske infrastrukture in izvajanju storitev. Ker družbe za omrežne dejavnosti svoj dohodek pridobivajo izključno iz najemnine in storitev, bi bil pogoj o 80 % dohodku v povezavi s povezano družbo izpolnjen, kar seveda vodi v to, da razpisi za izvajanje storitev, skladno z evropsko zakonodajo, ne bi bili več potrebni (Ur.l. EU, št. L 134/1, v nadaljevanju Direktiva 2004/17/ES). Poleg tega je v tej fazi predvidena tudi kadrovska okrepitev podjetja SODO d. o. o. z zaposlenimi iz družb za omrežne dejavnosti (katere so v njegovi večinski lasti) ter s tem začetek neposrednega izvajanja vsaj dela nalog, ki so povezane z javnimi pooblastili.

Tretji korak bi prinesel pridobitev celotnega lastniškega deleža manjšinskih lastnikov v družbah za omrežne dejavnosti s strani Vlade RS ali podjetja SODO d. o. o., in sicer bodisi z odkupom bodisi z menjavo za lastniški delež v družbah za tržne dejavnosti ali z menjavo za neko drugo državno finančno premoženje ali na druge načine. Brez odkupa ne bi bilo mogoče izvesti naslednjega in zadnjega, četrtega koraka reorganizacije.

Zadnji korak predvideva združitev podjetja SODO d. o. o. in petih družb za omrežne dejavnosti v enovito družbo (to je sedaj mogoče, saj je v lastniški strukturi vseh podjetij ostala le še država). Tako bi bile dokončno odpravljene pogodbe o najemu elektrodistribucijske infrastrukture in storitev, omrežje bi bilo v lasti enovitega podjetja, ki bi bilo v 100 % državni lasti in hkrati nosilec koncesije za izvajanje GJS SODO. Kot pravi tudi mag. Janez Kopač: »Vlada namerava zaradi učinkovitejšega upravljanja omrežnih družb upravljanje omrežnih družb prenesti na eno družbo, in ne na pet. Ohranitev petih družb za vsako ceno ni neka vrednota, prostorska razporejenost pa je. Vztrajanje za vsako ceno na petih operaterjih ni racionalno. Pet omrežnih družb bo še vedno ostalo, z istim imenom bodo obstajale vsaj še nekaj let, v tem času bodo ostale lastnice omrežja in bodo z njim upravljale in izvajale vse na tem omrežju, imele pa bodo skupnega večinskega lastnika - SODO d. o. o.« (Janjić et al., 2009, str. 5). Grafični prikaz nove organiziranosti po vladnem modelu je v prilogi 1.

2.1.1 Prednosti

Vladni model reorganizacije bi s seboj prinesel nekatere prednosti in seveda tudi slabosti. Nekaj prednosti je vidnih že iz zadnjega koraka, ki bi tako odpravil pogodbe o najemu, s čimer bi se bistveno izboljšala učinkovitost izvajanja GJS SODO, saj bi bila koordinacija neposredna in ne več prek pogodb. Ko bi bil lastnik koncesije GJS SODO tudi njen dejanski izvajalec, bi bilo omogočeno tudi učinkovito reguliranje dejavnosti, kar je v dosednji organizaciji oteženo, hkrati pa bi se odpravilo notranje subvencioniranje, diskriminatorno obnašanje in najem storitev brez javnih razpisov. Model bi ohranil tudi število zaposlenih, ki pa bi bili po reorganizaciji zaposleni direktno pri podjetju SODO d. o. o. Z reorganizacijo bi se ohranila tudi prostorska razporejenost zaposlenih v omrežnih dejavnostih, kar seveda pomeni, da bi se ohranili prilagojenost lokalnim razmeram in fleksibilnost odločanja. Ker so sedanja distribucijska podjetja v evropskem merilu relativno majhna, hkrati pa opravljajo isto dejavnost, bi združitve v enovito podjetje prinesla povečanje izkoriščanja ekonomij obsega, kar bi posledično vodilo do nižjih stroškov delovanja (Vlada RS, 2009, str. 6). Kot razlaga mag. Urban Prelog: »Gre namreč za enega lastnika, eno dejavnost in isti poglavitni vir financiranja, in vsak normalen lastnik bi takšna podjetja združil« (Janjić, Bahun, Habjan & Jakomin, 2010, str. 8). Z združitvijo naj bi prišlo tudi do večje specializacije zaposlenih, kar bi omogočalo kvalitetnejše delo in večjo kakovost oskrbe (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 23). Povprečni stroški priključevanja, ki jih v sedanji organizaciji elektrodistribucijska podjetja izkoriščajo za financiranje izgradnje nove infrastrukture, bi bili dejansko prihodek podjetja SODO d. o. o. Predlog nove organiziranosti poleg naštetega kjerkoli vzdolž začrtane reorganizacije ohranja tudi možnost združitve ELES⁹ in izvajalca GJS SODO (Vlada RS, 2009, str. 6).

2.1.2 Slabosti

Kot ugotavljata Podvratnik in Bricelj (2010, str. 36), je mogoče največja slabost, ki bi jo prinesel predstavljeni model reorganizacije, velik organizacijski šok v EDS z neznanimi posledicami. Tak način reorganizacije bi pomenil tudi velike enkratne stroške postopka (pravni in drugi stroški ločevanja) ter stalne operativne stroške, ki so povezani z izgubo ekonomij povezanih dejavnosti (ang. economies of scope). Povečala bi se možnost potencialnega vstopa zasebnega kapitala v tržna podjetja in možnost njihovega združevanja, kar dolgoročno ne bi povečalo konkurence na tem področju, temveč bi tako prodajni trg postal še bolj skoncentriran. Največjo slabost pa predstavljajo manjšinski lastniki elektrodistribucijskih podjetij, katerih deleži v novih omrežnih delih podjetij bi morali biti odkupljeni oziroma zamenjani za neko drugo finančno državno premoženje, kar pa bi zopet povečalo stroške izvedbe reorganizacije. Poleg tega obstaja možnost, da je celotna dejavnost GJS SODO prevelika za centralno vodenje in odločanje, kar bi posledično pomenilo poslabšanje učinkovitosti delovanja izvajalca GJS SODO (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 10).

⁹ ELES je sistemski operater prenosnega omrežja v Sloveniji.

2.2 Model preoblikovanja elektrodistribucijskih podjetij v holding z več hčerinskimi družbami in ustanovitvijo petih regionalnih izvajalcev GJS SODO

Sindikati delavcev energetike (v nadaljevanju SDE) se na predlog Vlade RS niso odzvali optimistično. Menijo namreč, da predlog Vlade RS ni najprimernejši, saj naj bi prinašal preveč sprememb in pretresov v delovanju izvajalca GJS SODO. Vlada RS oziroma MG sicer zagotavlja, da ne bo prišlo do odpuščanj, kar je mogoče razbrati tudi iz izjave mag. Urbana Preloga v enem izmed intervjujev za revijo Naš stik (Janjić et al., 2009, str. 6): »Reorganizacija ne predvideva nobenih odpuščanj, nasprotno, združevanje dopušča celo možnost izvajanja nekaterih storitev znotraj združenega podjetja, ki ga sedanja razdrobljena podjetja morajo prepuščati zunanjim izvajalcem.« Kljub temu so SDE glede tega kar precej skeptični in jih tako skrbi socialna varnost zaposlenih v elektrodistribucijskih podjetjih. Skrbijo jih slabe izkušnje sindikatov novih držav članic EU, ki so imele kar velike težave pri organizaciji oziroma usklajevanju nacionalne zakonodaje z evropsko. Menijo tudi, da bi bila zaradi tako korenite reorganizacije ogrožena sama kakovost oskrbe z EE. Poleg vsega tega pa nasprotujejo privatizaciji ločenih tržnih družb in centralizaciji omrežnega dela, ker so mnenja, da je dejavnost prevelika za centralno vodenje (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 8–11).

Ob nasprotovanju vladnemu predlogu so SDE oblikovali svoj predlog reorganizacije. Po tem predlogu naj bi distribucijska podjetja ohranila izvajanje vseh dosedanjih dejavnosti, predvideva pa preoblikovanje, pri katerem bi se vsako izmed petih elektrodistribucijskih podjetij preoblikovalo v holding z več hčerinskimi družbami, med njimi tudi družbo, ki bi izvajala storitve za izvajalca GJS SODO. Poleg tega pa SDE predlagajo razpustitev sedanjega podjetja SODO d. o. o. in ustanovitev petih regionalnih izvajalcev GJS SODO, ki bi nato sklenili pogodbo o najemu elektrodistribucijske infrastrukture in storitev s posameznimi hčerinskimi družbami (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 19). Grafični prikaz predloga SDE je v prilogi 2.

2.2.1 Prednosti

Tak način reorganizacije prinaša več slabosti kot prednosti. SDE kot prednosti navajajo, da bi se ohranila prostorska porazdeljenost, prilagojenost lokalnim razmeram, povečala bi se fleksibilnost pri odločanju, kar bi seveda vodilo v izboljšanje kakovosti (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 23). Poleg tega Burgarič in Trpin (2010, str. 22) v svoji študiji navajata, da naj bi bil to eden izmed »enostavnejših« modelov reorganizacije, ki bi bil hkrati tudi racionalen, saj bi na eni strani dobili povezan sistem izvajalcev GJS SODO, na drugi pa pet novih gospodarskih družb, ki bi trgovale z električno energijo in si resnično med seboj tudi konkurirale. Avtorja kot prednost navajata tudi to, da postopek takšnega preoblikovanja ne bi bil pretirano dolgotrajen in zahteven ter ne bi korenito posegal v sedanja razmerja.

2.2.2 Slabosti

Z naštetimi prednostmi se nikakor ne strinjajo na MG (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 19), saj so mnenja, da bi vzpostavljanje takšne strukture trajalo veliko dlje, in sicer zato, ker bi bilo potrebno sedanje podjetje SODO d. o. o. razpustiti in vzpostaviti pet novih regionalnih izvajalcev GJS SODO. Posledično bi bili potrebni tudi novi koncesijski akti, nove koncesijske pogodbe in nove pogodbe o najemu elektrodistribucijske infrastrukture ter storitvah. Sama dolgotrajnost te reorganizacije pa s seboj prinaša tudi zapleteno delovanje večjega števila dejavnikov na trgu. S to reorganizacijo se tako ne bi znebili pogodb o najemu elektrodistribucijske infrastrukture in storitev, ki prinašajo odvisnost izvajalca GJS SODO od elektrodistribucijskih podjetij, regulacija pa bi še vedno ostala zelo neučinkovita (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010, str. 23). Prav tako bi ostal problem likvidnostnih težav udeleženih podjetij (Računsko sodišče RS, 2009, str. 30).

2.3. Model vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO z ohranitvijo sedanjih lastniških razmerij na elektrodistribucijski infrastrukturi

Družba za svetovanje in izobraževanje Jerman & Bajuk d. o. o. je v svoji študiji (Jerman & Bajuk, 2009) navedla dva mogoča modela reorganizacije, vendar je že med samo analizo modelov jasno nakazala, da je prvi model veliko primernejši od drugega oziroma je po njihovem mnenju slednji praktično neizvedljiv. Prvi model študije je predstavljen v nadaljevanju tega poglavja, drugi pa v poglavju 2.4 diplomskega dela.

Model vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO z ohranitvijo obstoječih lastniških razmerij na elektrodistribucijski infrastrukturi (Jerman & Bajuk, 2009, str. 48–49) določa, da bi bilo sprva potrebno izvesti razdelitev vsakega izmed petih elektrodistribucijskih podjetij na dva dela. Ta bi bila izvedena na podlagi oddelitve, ki ohranja kapitalska razmerja. Naj na tej točki pojasnim, da ohranitev kapitalskih razmerij pomeni, da bi vsaka izmed novih družb ostala v približno 80 % lastništvu RS in 20 % lastništvu manjšinskih delničarjev. Po tako opravljeni oddelitvi bi iz vsakega elektrodistribucijskega podjetja dobili dve ločeni in samostojni gospodarski družbi: EDI družbo, ki ima v lasti premoženje, vezano na distribucijo EE in izvajanje storitev GJS SODO (sem so vključeni tudi kadri, potrebni za izvajanje teh storitev), ter Tržno podjetje, ki izvaja ostale dejavnosti, ki niso povezane z distribucijo EE (dejavnosti nakupa, dobave in proizvodnje EE ter drugih tržnih dejavnosti).

Kot naslednji korak pa ta model predvideva prenos delnic, ki so v tistem trenutku v lasti RS, na podjetje SODO d. o. o., s čimer bi to podjetje postalo skoraj 80 % lastnik EDI družb. Grafični prikaz organiziranosti, ki jo predlaga ta model, je v prilogi 3.

Po dobrem pregledu modela opazimo, da ta predvideva natančno enak način reorganizacije, kot jo najdemo v prvih dveh korakih predloga Vlade RS, ki pa v naslednjih dveh uvaja še dodatne spremembe.

2.3.1 Prednosti

Glavna prednost tega modela je, da naj bi se na ta relativno preprost, hiter in stroškovno učinkovit način reorganizacije v resnici zagotovila pravna in vsebinska ločenost izvajanja tržne in koncesionirane dejavnosti, kar bi preprečilo diskriminacijo, notranje subvencioniranje in izkrivljanje konkurence (sem spada tudi nediskriminatorsna obravnava poslovno koristnih podatkov). S tem bi se tudi zagotovila skladnost organizacije GJS SODO s ključnimi zahtevami Direktiv EU, podjetju SODO d. o. o. pa bi bilo omogočeno, da z upravljalnimi mehanizmi obvladuje EDI podjetja ter s tem tudi razvoj in obratovanje samega omrežja. Mali delničarji v EDI podjetjih tako ne bi pomenili ovire pri izpolnjevanju zahteve o neodvisnosti delovanja izvajalca GJS SODO, saj jim njihov delež ne bi omogočal pomembnejšega vpliva na odločanje v EDI družbah. Ta način reorganizacije upošteva tudi dejstvo, da je podjetje SODO d. o. o. oseba zasebnega prava, kateri je bila podeljena koncesija brez javnega razpisa, zato RS ostaja njen edini lastnik. Poleg tega pa bi bili v tem primeru podjetje SODO d. o. o. in EDI družba povezani podjetji, s čimer bi bila odpravljena potreba po javnih razpisih za oddajo storitvenih del tretjim pravnim osebam. Do odpuščanja zaposlenih ne bi prišlo, razlika bi bila le v tem, da bi bila pri tem modelu delovna sila, ki opravlja dejavnosti, povezane z izvajanjem GJS SODO, zaposlena v EDI družbah, ravno tako pa bi bila ohranjena prostorska razporejenost slednjih in s tem tudi prilagojenost lokalnim razmeram (Jerman & Bajuk, 2009, str. 6–7).

2.3.2 Slabosti

Na drugi strani pa je večja slabost tega modela ta, da bi ohranil pogodbe o najemu med EDI podjetji in SODO d. o. o., kar kaže na to, da bi podjetje SODO d. o. o. še vedno prenašalo vse svoje odgovornosti, ki mu pripadajo na podlagi koncesijske pogodbe, na EDI podjetja. To ne bi bilo v skladu s koncesijsko pogodbo, poleg tega pa bi bila še vedno nekoliko otežena sama regulacija dejavnosti s strani JARSE.

2.4 Model vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO s prenosom elektrodistribucijske infrastrukture v 100 % posredno lastništvo RS

V drugem modelu študije Jerman & Bajuk (2009, str. 71) avtorja navajata tudi teoretično možnost takojšnje vzpostavitve posrednega 100 % lastništva RS nad EDI družbami; dosegli bi jo z delitvijo, ki ne ohranja kapitalskih razmerij. Na ta način bi bila RS po delitvi 100 % lastnik EDI družb, medtem ko bi zasebni kapital oziroma manjšinski lastniki postali 100 % delničar Tržnih podjetij. Slednji bi tako pridobili veliko višji lastniški delež v primerjavi s tistimi, ki ga imajo v sedanjih enovitih elektrodistribucijskih podjetjih. Omenjeni model študije Jerman & Bajuk je ravno tako kot prvi zelo podoben oziroma kar enak predlogu Vlade RS (po prvih treh korakih predloga Vlade RS dobimo enako organiziranost), ki je opisan v poglavju 2.1. diplomskega dela.

2.4.1 Prednosti

Lastnost modela vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO s prenosom elektrodistribucijske infrastrukture v 100 % posredno lastništvo RS, ki govori o tem, da je končna organiziranost EDS v tem modelu skoraj popolnoma enaka tisti v modelu Vlade RS, privede do tega, da so tudi prednosti tega modela enake prednostim modela Vlade RS, ki so navedene v poglavju 2.1.1 diplomskega dela.

2.4.2 Slabosti

Tudi slabosti tega modela se ujemajo s slabostmi modela, opisanega v poglavju 2.1 diplomskega dela, vendar pa pri tem načinu reorganizacije obstajajo še številne druge omejitve, ki praktično nakazujejo na to, da je reorganizacija na podlagi oddelitve, ki ne ohranja kapitalskih razmerij, zelo težko izvedljiva in nesmotna. V tem primeru bi namreč morali biti deleži, ki bi jih lastniki zasebnega kapitala pridobili v novih Tržnih podjetjih, premoženjski ekvivalent vrednosti njihovih deležev v sedanjih elektrodistribucijskih podjetjih (Jerčan & Bajuk, 2009, str. 72). Prav tako pa bi bilo potrebno za izvedbo tega načina oddelitve na skupščini delničarjev vseh petih elektrodistribucijskih podjetij pridobiti vsaj 9/10 vseh glasov, kar pomeni da sam posredni oziroma neposredni delež RS v teh podjetjih ne bi bil dovolj za sprejem takšne odločitve (Jerčan & Bajuk, 2009, str. 74). Vse to pomeni, da je tak način reorganizacije izjemno zahteven in dolgotrajen. Poleg tega pa 100 % lastništvo RS nad elektrodistribucijsko infrastrukturo ni ne zahteva direktiv EU ne zahteva EZ, katerih glavne določbe so opisane v poglavju 1.1 oziroma poglavju 1.2 diplomskega dela.

2.5 Model organiziranja hčerinskih družb in holdinškega vrha

Raziskovalna skupina Ekonomske fakultete v Ljubljani je v sodelovanju z družbo Nebra, družbo za davčno in gospodarsko svetovanje, nepremičnine in inženiring d. o. o., v svoji študiji (Tajnikar et al., 2009a) analizirala še številne druge modele reorganizacije EDS v Sloveniji. Model organiziranja hčerinskih družb in holdinškega vrha je obravnavan v nadaljevanju tega poglavja, drugi pa v poglavjih 2.6 do 2.11 diplomskega dela. Že na tem mestu pa moram poudariti, da se avtorji študije zavzemajo za model reorganizacije s hčerinskimi podjetji za namene GJS SODO (GJS podjetji), ki je obravnavan v poglavju 2.11 diplomskega dela.

Model holdinške organiziranosti (Tajnikar et al., 2009a, str. 37–38) s postopkom izčlenitve predvideva ustanovitev hčerinskih podjetij za vsako od dejavnosti, ki jih opravljajo sedanja enovita elektrodistribucijska podjetja. V ta hčerinska podjetja naj bi se prerazporedili delavci in vsa potrebna sredstva za izvajanje posameznih dejavnosti. Nova hčerinska podjetja, ki bi bila v 100 % lasti Holdinške družbe, bi tako postala: podjetje Storitve za SODO d. o. o., ki bi bilo lastnik elektrodistribucijske infrastrukture; podjetje, ki bi se ukvarjalo z nakupom in s prodajo EE; podjetje, ki bi opravljalo dejavnost proizvodnje EE, ter podjetje, ki bi izvajalo druge tehnične storitve.

V opisanem modelu bi si moralo podjetje Storitve za SODO d. o. o. na podlagi pogodbe s podjetjem Informatika d. d. zagotoviti potrebno informacijsko podporo, poleg tega pa bi moralo imeti svoje lastno računovodstvo. Zadnja zahteva ni nujna za druga hčerinska podjetja, katerih računovodstvo bi bilo vodeno na ravni holdinga (Tajnikar et al., 2009a, str. 42).

Z novo organiziranostjo bi se ohranila pogodba o najemu elektrodistribucijske infrastrukture in storitev, ki pa bi bila prenesena oziroma sklenjena med podjetjem SODO d. o. o. in hčerinskim podjetjem Storitve za SODO d. o. o. To bi se od takrat naprej ukvarjalo le še z dejavnostjo, povezano z lastništvom elektrodistribucijske infrastrukture in s storitvami za podjetje SODO d. o. o. (sem spadajo tudi naloge v zvezi z izvajanjem javnih pooblastil). Z opisanim modelom bi se ohranili tudi vsi premoženjski in poslovni odnosi med SODO d. o. o. in elektrodistribucijskimi podjetji, le da bi se ti prenesli na hčerinsko podjetje Storitve za SODO d. o. o. To hčerinsko podjetje bi končnim odjemalcem še vedno zaračunavalo ceno za uporabo omrežja, prihodke iz tega naslova pa bi nakazovalo podjetju SODO d. o. o. To bi v nasprotni smeri še vedno plačevalo najemnino za uporabo omrežja in storitev, ki se nanašajo na vzdrževanje in investicije v omrežje (Tajnikar et al, 2009a, str. 42–43). Poleg vsega tega pa je predvidena tudi dodatna okrepitev podjetja SODO d. o. o. s kadri, potrebnimi za izvajanje nalog v delno povečanem obsegu. Te naloge so: razvoj omrežja, tipizacije in normativi vzdrževanja omrežja, kriterij investiranja v elektrodistribucijsko infrastrukturo, nadzor nad izvajanjem pogodbe o najemu ter nakup EE za izgube (Tajnikar et al., 2009a, str. 43). Shema reorganizacije, predvidene v tem modelu, je priložena v prilogi 4.

2.5.1 Prednosti

Kot prednost takega načina reorganizacije lahko navedemo, da bi bila s tako reorganizacijo dosežena boljša preglednost in učinkovitost poslovanja, preprečeno bi bilo notranje subvencioniranje različnih dejavnosti, dodatna doplačila, ki so povezana z odkupom deležev manjšinskih delničarjev, ne bi bila potrebna, uporabniki ne bi čutili nobene spremembe delovanja in s tem tudi oskrba z EE ne bi bila ogrožena. Ohranjena bi bila tudi prostorska razporejenost zaposlenih, kar bi omogočilo večjo prilagodljivost lokalnim razmeram in vodilo do boljše oskrbe z EE (Tajnikar et al., 2009a, str. 51).

2.5.2 Slabosti

Vendar ima opisani način reorganizacije po drugi strani kar nekaj večjih nepravilnosti. Prinašal bi namreč zgolj oblikovno, in ne vsebinske spremembe sedanje organizacije GJS SODO. Podjetje SODO d. o. o. bi bilo še vedno pogodbeno popolnoma odvisno od elektrodistribucijskih podjetij (JARSE, 2009, str. 2–3). Vsekakor bi bilo prav tako onemogočeno učinkovito reguliranje dejavnosti s strani JARSE, obstajala pa bi tudi možnost likvidnostnih težav podjetja SODO d. o. o., če mu podjetje Storitve za SODO d. o. o. ne bi pravočasno nakazovalo sredstev. Naj omenim, da poleg opisanih slabosti s tem modelom prav tako ne bi bila odpravljena potreba po javnih razpisih za oddajanje javnih naročil, saj

podjetje SODO d. o. o. in hčerinsko podjetje Storitve za SODO d. o. o. ne bi bili povezani podjetji. Prišlo pa bi tudi do presežkov zaposlenih v elektrodistribucijskih podjetjih, predvsem v servisnih dejavnostih, ki bi bili podvrženi tržnim zakonitostim (Tajnikar et al., 2009a, str. 51).

2.6 Model petih novih družb SODO

Drugi model, ki ga analizirajo Tajnikar in sodelavci (2009a, str. 52–53), govori o možnosti vzpostavitve petih novih družb SODO d. o. o. na podlagi oddelitve elektrodistribucijskih podjetij, na katere naj bi se prenesla tudi vsa infrastruktura in zaposleni, ki so vezani na dejavnosti GJS SODO. Nove družbe bi tako opravljale dejavnost GJS SODO na posameznih območjih, poleg tega pa ta preureditev predvideva tudi ukinitvev dosedanjega podjetja SODO d. o. o. in podelitev koncesije za izvajanje GJS SODO novim podjetjem. Ker je slednje mogoče le tako, da so nova podjetja SODO d. o. o. v 100 % državni lasti, model dopušča več možnosti za vzpostavitev 100 % lastništva države nad novimi podjetji. Prvi način je oddelitev, ki ne ohranja kapitalskih razmerij, drugi pa jih ohranja. Zadnji način nato predvideva tudi izločitev ostalih manjšinskih delničarjev bodisi z odkupom njihovega deleža bodisi z zamenjavo za lastniški delež v kateremkoli drugem državnem finančnem premoženju.

Omenjeni možnosti oddelitve sta popolnoma enaki tisti, ki jo opisuje model vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO s prenosom elektrodistribucijske infrastrukture v 100 % posredno lastništvo RS (Jerman & Bajuk, 2009, str. 71) oziroma tisti, ki je opisana v modelu prenosa vseh zaposlenih in infrastrukture na podjetje SODO d. o. o. z oddelitvijo, ki ohranja kapitalaska razmerja (Vlada RS, 2009, str. 4–6). Od tod sledi, da te možnosti oddelitve prinašajo prednosti in slabosti tega modela, ki so popolnoma enake prednostim in slabostim omenjenih modelov. Poleg teh prednosti in slabosti pa lahko navedem še dodatne pozitivne oziroma negativne strani priporočane organizacije.

2.6.1 Prednosti

Odpravljene bi bile pogodbe o najemu, ohranjena bi bila prostorska razporejenost, povečala bi se fleksibilnost odločanja, kar bi vse skupaj vodilo do kakovostnejše oskrbe z EE. Poleg tega bi imela JARSE možnost boljše primerjave petih družb SODO d. o. o. kot sedaj, ko je le ena (Tajnikar et al., 2009a, str. 53).

2.6.2 Slabosti

Na drugi strani pa lahko med dodatne večje slabosti naštejemo dolgotrajnost postopka, ukinitvev družbe SODO d. o. o., kar seveda vključuje tudi odvzem podeljene koncesije in podelitev nove novim družbam SODO d. o. o. (Tajnikar et al., 2009a, str. 53).

2.7 Model prenosa elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o.

Že iz imena modela lahko razberemo, da ta predvideva prenos zgolj premoženja elektrodistribucijske infrastrukture iz sedanjih petih elektrodistribucijskih podjetij na že obstoječe podjetje SODO d. o. o., zaposleni in premoženje za izvajanje dejavnosti GJS SODO pa ostanejo v elektrodistribucijskih podjetjih. Tako bi podjetje SODO d. o. o. od teh podjetij še vedno pogodbeno najemalo storitve v povezavi z izvajanjem GJS SODO, samo pa bi postalo lastnik elektrodistribucijske infrastrukture (Tajnikar et al., 2009a, str. 54).

Po opisanem modelu bi elektrodistribucijska podjetja končnim uporabnikom še vedno zaračunavala omrežnino, prihodke iz tega naslova pa bi nakazovala podjetju SODO d. o. o. Na drugi strani bi podjetje SODO d. o. o. elektrodistribucijskim podjetjem plačevalo le še najemnino, ki se nanaša na stroške vzdrževanja in druge storitve, opravljene na elektrodistribucijski infrastrukturi, in ne več najemnine za investicije v elektrodistribucijsko infrastrukturo. Ti izdatki bi poleg stroškov nakupa energije zaradi izgub EE od prenosa naprej pripadali podjetju SODO d. o. o (Tajnikar et al., 2009a, str. 56–57).

2.7.1 Prednosti

Kot večjo prednost tega modela lahko navedem, da bi podjetje SODO d. o. o. tako prišlo do lastništva in s tem natančne evidence elektrodistribucijske infrastrukture, kar bi odpravilo sedanjo negotovost glede pravilnega izračunavanja višine najemnine. Prav tako pa ne bi prišlo do odpuščanj ali prezaposlitev zaposlenih, ki bi ostali v elektrodistribucijskih podjetjih in opravljali iste dejavnosti. Oskrba z EE ne bi bila ogrožena (Tajnikar et al., 2009a, str. 54).

2.7.2 Slabosti

Slabost opisanega modela je v tem, da je sam prenos elektrodistribucijske infrastrukture zelo težaven. Edini način, na podlagi katerega bi bilo mogoče prenesti infrastrukturo na podjetje SODO d. o. o., je namreč oddelitev, ki ne ohranja kapitalskih razmerij; s tem povezane težave so bile opisane že v poglavju 2.4 diplomskega dela. Prišlo bi do večjih sprememb v bilancah stanja in izkazih poslovnih izidov podjetij, kar bi vplivalo na njihovo poslovanje (bilančne spremembe so prikazane v Prilogi 5). Čeprav privatizacija ni eden izmed ciljev reorganizacije, bi se s tem pojavil tudi problem lastniške strukture sedanjih elektrodistribucijskih podjetij, ki bi tako kar naenkrat bila večinoma v zasebni lasti. Na podlagi tega modela bi podjetje SODO d. o. o. še vedno najemalo storitve za izvajanje GJS SODO brez javnih razpisov, prav tako pa ne bi ugodili zahtevam direktive po neodvisnem delovanju izvajalca GJS SODO, saj bi bilo podjetje SODO d. o. o. glede vseh dejavnosti GJS SODO še vedno v celoti odvisno od elektrodistribucijskih podjetij (Tajnikar et al., 2009a, str. 67–68). Poleg omenjenih slabosti pa ta model prav tako ohranja možnosti likvidnostnih težav podjetja SODO d. o. o. in še vedno otežuje regulacijo dejavnosti. Omeniti je seveda tudi potrebno, da direktive EU ne zahtevajo lastništva sistemskih operaterjev nad distribucijskim omrežjem. Zahteve direktiv EU so opisane v poglavju 1.1. diplomskega dela.

2.8 Model prenosa vseh zaposlenih in elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o. z oddelitvijo, ki ne ohranja kapitalskih razmerij

Naslednji model je nadgradnja prejšnjega modela, saj poleg celotne elektrodistribucijske infrastrukture predvideva tudi prenos vseh zaposlenih, ki so do tedaj znotraj elektrodistribucijskih podjetij opravljali dejavnosti, povezane z izvajanjem GJS SODO (Tajnikar et al. 2009a, str. 69). Po obliki končne organiziranosti sektorja je zelo podoben oziroma kar enak modelu, ki ga je predlagala Vlada RS. Model reorganizacije GJS SODO je prikazan v prilogi 6.

Tudi v tem načinu reorganizacije je predvideno, da bodo elektrodistribucijska podjetja še vedno končnim odjemalcem zaračunavala omrežnino ter jo nato nakazovala podjetju SODO d. o. o. Do spremembe pa bi prišlo na prihodkovni strani elektrodistribucijskih podjetij, saj podjetje SODO d. o. o. ne bi več plačevalo nobene oblike najemnine, ki jo pri sedanjih organiziranosti plačuje (Tajnikar et al., 2009a, str. 71).

2.8.1 Prednosti

Prednosti tega modela je kar nekaj. Odpravile bi se pogodbe o najemu, s čimer bi podjetje SODO d. o. o. postalo popolnoma neodvisno pri izvajanju dejavnosti GJS SODO. Prav tako ne bi bilo več potrebe po javnih razpisih za nekatere storitve, saj bi bile vse opravljene znotraj podjetja. Problem notranjega subvencioniranja in diskriminatornega obnašanja bi bil odpravljen, poleg tega pa bi bila tudi regulacija dejavnosti učinkovita. Z združitvijo vseh dejavnikov v enotnem podjetju bi se lahko začele izkoriščati ekonomije obsega, kar bi privedlo do učinkovitejšega poslovanja in kakovostnejših storitev. Poleg tega bi se zmanjšale ovire za vstop novih ponudnikov EE, s čimer bi se zagotavljala večja konkurenčnost trga in bistveno raznovrstnejša ter odjemalcem bolj prilagojena ponudba (Tajnikar et al. 2009a, str. 77).

2.8.2 Slabosti

Po drugi strani bi prenos zaposlenih in infrastrukture v novih elektrodistribucijskih podjetjih povečal možnost potencialnega vstopa zasebnega kapitala v tržna podjetja in možnost njihovega združevanja, kar dolgoročno ne bi povečalo konkurence na tem področju, temveč bi tako prodajni trg postal še bolj skoncentriran. Poleg tega pa privatizacija ni eden izmed ciljev reorganizacije. Med slabostmi tega modela lahko navedem še, da je to zelo radikalen način reorganizacije, ki bi prinesel korenite spremembe v delovanju vseh vpletenih podjetij in bi ogrožal sedanje delovne procese. Zaradi ekonomij obsega, specializacije in višje učinkovitosti delovanja podjetja SODO d. o. o. bi obstajala velika možnost odpuščanja presežkov delovne sile (Tajnikar et al., 2009a, str. 78). V primeru, ko bi bilo podjetje centralizirano in se ne bi ohranila prostorska razporejenost, bi se fleksibilnost odločanja in prilagodljivost lokalnim razmeram zmanjšala, kar bi vodilo do slabših storitev. Ravno tako podjetje SODO d. o. o., zaradi pobiranja omrežnine s strani elektrodistribucijskih podjetij, še

vedno ne bi bilo imuno pred likvidnostnimi težavami (Tajnikar et al., 2009a, str. 71). Poleg navedenih slabosti pa ne smemo pozabiti največje težave, zaradi katere je ta model reorganizacije praktično neizvedljiv. Model je namreč osnovan na načinu oddelitve, ki ne ohranja kapitalskih razmerij, ta pa je zelo težko izvedljiva (JARSE, 2009, str. 8).

2.9 Model prenosa elektrodistribucijske infrastrukture in dela zaposlenih, vezanih na infrastrukturo, na podjetje SODO d. o. o.

Najemnina, ki jo za uporabo storitev elektrodistribucijske infrastrukture v sedANJI organizaciji plačuje podjetje SODO d. o. o. elektrodistribucijskim podjetjem, je sestavljena iz treh elementov. Del te najemine je tako namenjene za vlaganja v razvoj infrastrukture oziroma njeno rast, drugi del za vzdrževanje infrastrukture, tretji pa za tekoče poslovanje elektrodistribucijskega omrežja. Model, o katerem bo govor v tem podpoglavju, predlaga, da bi se na podjetje SODO d. o. o. preneslo lastništvo nad elektrodistribucijsko infrastrukturo ter zgolj tisti del zaposlenih, ki skrbi za razvoj elektrodistribucijskega omrežja, njegovo dolgoročno kakovost in vodenje njegovega obratovanja (Tajnikar et al., 2009a, str. 81). SODO d. o. o. bi v tem primeru elektrodistribucijskim podjetjem plačeval le najemnino, ki bi se nanašala na storitve, povezane z vzdrževanjem omrežja, v nasprotni smeri pa bi elektrodistribucijska podjetja še vedno končnim odjemalcem zaračunavala omrežnino ter jo nato nakazovala podjetju SODO d. o. o. Posledice tega modela, ki so povezane s prenosom premoženja in delovne sile ter se izkazujejo v spremembah bilanc stanja in uspeha udeleženih podjetij, bi bile iste kot v prejšnjem modelu, le da bi bilo v tem preneseno manj delovne sile na podjetje SODO d. o. o.

2.9.1 Prednosti

Prednost take organizacije glede na prejšnji model je ta, da SODO d. o. o. ne bi bilo tako veliko podjetje, večina zaposlenih bi namreč ostala v dosedanjih elektrodistribucijskih podjetjih, s čimer bi bila ohranjena tudi prostorska razporejenost zaposlenih in prilagodljivost lokalnim zahtevam, kar bi vodilo do boljše oskrbe z EE. Glede na to, da je predvidena tudi organizacija sedanjih elektrodistribucijskih podjetij v holding z različnimi hčerinskimi družbami, bi ta način prav tako odpravil problem notranjega subvencioniranja kot tudi problem neodvisnosti SODO d. o. o. od elektrodistribucijskih podjetij, saj bi ta opravljala le vzdrževalna dela na omrežju, vse odločitve pa bi sprejemalo podjetje SODO d. o. o. Regulacija s strani JARSE bi postala učinkovita (Tajnikar et al., 2009a, str. 85).

2.9.2 Slabosti

Največja slabost tega modela je enaka kot pri prejšnjih dveh modelih. Model namreč predvideva oddelitev elektrodistribucijske infrastrukture in tistega dela zaposlenih od hčerinskega podjetja, ki bi se ukvarjalo z izvajanjem GJS SODO, na način oddelitve, ki ne ohranja kapitalskih razmerij. Poleg tega se ohranja problem javnih razpisov za oddajo storitvenih del, saj ni rečeno, da bi ta dela na javnih razpisih pridobila ravno

elektrodistribucijska podjetja (Tajnikar et al., 2009a, str. 85). Prav tako pa ne bi bila odpravljena možnost likvidnostnih težav podjetja SODO d. o. o.

2.10 Model ustanavljanja skupnih storitvenih podjetij

Z namenom, da bi se odpravila slabost podeljevanja storitvenih del na javnih razpisih, so Tajnikar in sodelavci (2009a, str. 86–95) predlagali model ustanavljanja skupnih podjetij za opravljanje storitev za potrebe GJS SODO, ki bi jih skupaj ustanovili podjetje SODO d. o. o. in sedanja elektrodistribucijska podjetja. Ta podjetja bi zaposlovala delavce, ki skrbijo za vzdrževanje omrežja in ostale storitve na omrežju, medtem ko bi se na podjetje SODO d. o. o., tako kot v prejšnjem modelu, prenesla vsa elektrodistribucijska infrastruktura in tisti del zaposlenih, ki se ukvarja z vodenjem elektrodistribucijskega omrežja ter načrtuje njegovo rast in razvoj (Tajnikar et al., 2009a, str. 86–87). Spremembe v bilancah stanja udeleženih podjetij so priložene v prilogi 7.

Predvideni postopek, na podlagi katerega bi dosegli ustanovitev skupnih podjetij, pa je izčlenitev s prevzemom. Elektrodistribucijska podjetja bi tako na podlagi izčlenitve ustanovila hčerinska podjetja, na katera bi prenesla vsa sredstva in zaposlene, ki so vezani na vzdrževanje omrežja in druge storitve. Slednja pa bi bila nato prevzeta s strani pred tem ustanovljene hčerinske družbe podjetja SODO d. o. o. (Tajnikar et al., 2009a, str. 94). Lastništvo skupnih podjetij bi bilo tako po končanem celotnem postopku deljeno, in sicer 50 % v lasti podjetja SODO d. o. o. in 50 % v lasti elektrodistribucijskih podjetij.

Denarni tokovi med temi podjetji bi bili zelo podobni tistim v prejšnjem modelu. Preostanki sedanjih elektrodistribucijskih podjetij bi namreč še vedno pobirali omrežnino in jo nato nakazovali podjetju SODO d. o. o., to pa jim ne bi več plačevalo najemnine za vzdrževanje omrežja in druge storitve, saj bi ta v tem modelu pripadala novim skupnim podjetjem (Tajnikar et al., 2009a, str. 90).

2.10.1 Prednosti

Namen tega modela je odpraviti potrebo po javnih razpisih za podelitev storitvenih del, kar je tudi ena izmed njegovih glavnih prednosti. Poleg tega bi ta način reorganizacije zagotovil varnost vseh zaposlenih, prostorsko razporejenost in s tem prilagojenost lokalnim potrebam, kar kot že omenjeno vodi do boljših storitev. Prav tako bi bilo odpravljeno notranje subvencioniranje in diskriminatorno obnašanje. Delno bi sicer bile ohranjene pogodbe o najemu, a bi bilo podjetje SODO d. o. o. v tem primeru neodvisno pri opravljanju dejavnosti GJS SODO in regulacija sektorja bi bila učinkovita (Tajnikar et al. 2009a, str. 86–87).

2.10.2 Slabosti

Čeprav je prednosti tega načina reorganizacije kar veliko, pa ima ta model še vedno večjo težavo, zaradi katere je skorajda neizvedljiv. Elektrodistribucijska infrastruktura in del

zaposlenih naj bi se še vedno prenesel na podjetje SODO d. o. o. z oddelitvijo, ki ne ohranja kapitalskih razmerij (Tajnikar et al., 2009a, str. 95). poleg tega obstaja možnost likvidnostnih težav podjetja SODO d. o. o. (Tajnikar et al., 2009a, str. 90).

2.11 Model s hčerinskimi podjetji za namene GJS SODO (GJS podjetji)

Zadnji model študije Tajnikarja in sodelavcev (2009b, str. 1–5) je po nekaterih lastnostih zelo podoben prejšnjemu. Elektrodistribucijska podjetja bi na podlagi oddelitve ustanovila sestrška podjetja, na katera bi bila prenesena lastnina elektrodistribucijske infrastrukture in tisti del zaposlenih, ki skrbi za obratovanje ter za rast in razvoj omrežja. Iz teh podjetij bi nato iztisnili manjšinske delničarje ter se spojili s podjetjem SODO d. o. o. V naslednjem koraku bi elektrodistribucijska podjetja ustanovila hčerinska podjetja (v nadaljevanju GJS podjetja), na katera bi prenesla zaposlene in sredstva, povezana z vzdrževanjem omrežja in drugimi povezanimi storitvami. S ciljem, da bi GJS podjetja pridobila status obvladovane družbe s strani SODO d. o. o., bi to podjetje nato dokapitaliziralo hčerinska GJS podjetja z minimalnim vložkom (Tajnikar et al., 2009b, str. 5). Spremenjene bilance stanja in zaposleni udeleženih podjetij so prikazani v prilogi 8.

Denarni tokovi med udeleženimi podjetji bi bili praktično identični denarnim tokovom v prejšnjem modelu, le s to razliko, da bi sedaj podjetje SODO d. o. o. najemnino za vzdrževanje in druge povezane storitve plačevalo GJS podjetjem in ne več skupnim podjetjem (Tajnikar et al., 2009b, priloga 2).

2.11.1 Prednosti

Prednosti modela so enake prednostim modela ustanavljanja skupnih podjetij, ki so opisane v poglavju 2.10.1 diplomskega dela.

2.11.2 Slabosti

Večjo slabost predstavlja iztisnitev manjšinskih delničarjev v opisanem drugem koraku, kar bi seveda zelo vzdignilo stroške izvedbe tega načina reorganizacije (Tajnikar et al., 2009b, str. 5). Poleg tega pa bi še vedno obstajala možnost likvidnostnih težav nosilca koncesije za izvajanje GJS SODO (Tajnikar et al., 2009b, priloga 2).

3 NOVOSTI NA SLOVENSKEM TRGU ELEKTRODISTRIBUCIJE

V zadnjem letu je bilo na področju elektrodistribucije v Sloveniji opaziti kar precej novosti oziroma sprememb. Slovenija je bila namreč primorana v svojo nacionalno zakonodajo prenesti določbe nove direktive 2009/72/ES, poleg tega pa je že mogoče opaziti prve reorganizacijske spremembe v samih elektrodistribucijskih podjetjih. Podrobnosti so opisane v naslednjih podpoglavjih.

3.1 Predlog novega energetskega zakona

V poglavju 1.1.3 diplomskega dela sem omenil, da je bil v drugi polovici leta 2009 v EU sprejet tretji energetski paket, ki je vseboval tudi direktivo 2009/72/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnih pravilih notranjega trga z EE. Do danes zahteve te direktive in priporočila Računskega sodišča RS iz leta 2009 še niso bile v celoti prenesene v nacionalno zakonodajo Slovenije.

MG je zato 24. junija 2011 predstavilo predlog novega energetskega zakona (Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2011, v nadaljevanju EZ-1), ki v slovenski pravni red poleg Direktive 2009/72/ES prenaša še osem drugih direktiv in tri uredbe Evropske komisije. Eden izmed najobsežnejših predlogov zakona v slovenski zgodovini je razdeljen na sedem delov. Med njimi je tudi področje EE, na katerem je med drugim opredeljeno delovanje GJS SODO. EZ-1 v večji meri ne posega v pravno ureditev ločevanja GJS SODO, temveč v primerjavi s sedanjim EZ večino področij distribucije EE le podrobneje obravnava. Uvaja pa tudi nekaj manjših novosti, ki predvidevajo učinkovitejše delovanje GJS SODO. Te novosti so opisane v naslednjih odstavkih.

Dejavnost GJS SODO glede na 51. člen EZ-1 tako še vedno ostaja obvezna državna GJS, katere glavne naloge so opisane v drugem odstavku tega člena in se ne razlikujejo od veljavnega EZ. V omenjenem členu so zapisane tudi določbe 23. a člena veljavnega EZ, ki ob soglasju JARSE dovoljuje prenos izvajanja določenih nalog na tretjo pravno osebo. Poleg tega člen govori tudi o tem, da izvajalec GJS SODO v nobenem primeru ne diskriminira med posameznimi uporabniki sistema, zlasti ne v korist svojih povezanih podjetij.

V 52. členu je določeno financiranje GJS (financira se na podlagi omrežnine, ki jo določi JARSE), medtem ko 54. člen v treh odstavkih natančneje obravnava tematiko podelitve koncesije. Slednja se tako lahko podeli na podlagi javnega razpisa oziroma brez javnega razpisa tisti gospodarski družbi, ki je v stoddstotni državni lasti.

55. člen EZ-1 govori o najemu distribucijskega omrežja. V tem členu naj bi se ohranila določila veljavnega EZ glede pogodbe o najemu distribucijskega omrežja in storitev, dodatno pa se zahteva, da:

- se v pogodbi o najemu natančno opredelijo objekti, naprave in druga sredstva, na katere se najem nanaša;
- najemnina za uporabo omrežja ali storitve ne sme biti višja od tiste, določene s strani JARSE v odločbi o regulativnem okviru;
- v primeru, ko izbranemu koncesionarju z lastnikom omrežja ne uspe skleniti pogodbe o najemu oziroma ko ta nima zaposlenih ustreznih kadrov za izvajanje dejavnosti GJS SODO, lahko JARSE z odločbo od lastnika omrežja zahteva podelitev omrežja v uporabo operaterju oziroma lahko lastniku/dosedanjemu izvajalcu storitev GJS SODO naloži obveznost, da te storitve še naprej opravlja.

Novost EZ-1 je tudi njegov 56. člen, katerega določbe naj bi se uporabljale v primeru, ko ne bi bil izpolnjen kateri izmed pogojev za izvajanje dejavnosti, ki so opisani v 54. členu tega zakona oziroma ko bi izvajalec GJS SODO iz kateregakoli drugega razloga prenehal izvajati to dejavnost in je v razumnem času ne bi mogel nadaljevati. V tem primeru bo lahko JARSE z odločbo določila novega začasnega izvajalca GJS SODO. Pomembno določilo tega člena je tudi to, da bi v primeru, ko po preteku enega leta od dokončnosti odločbe lastniki distribucijskega podjetja ne bi zagotovili, da bi izbrani operater izvajalec GJS SODO lahko začel opravljati naloženo dejavnost, naj bi imela država kot razlastitveni upravičenec pravico začeti postopek razlastitve, ki bi bila seveda opravljena v javno korist.

EZ-1 v členih 57 do 59 določa pravila glede ločevanja operaterjev distribucijskih sistemov in s tem poskuša preprečevati izkrivljanje konkurence. Iz veljavnega EZ se ohranjajo vsa obstoječa pravila, med pomembnejšimi novostmi pa lahko omenim, da je v novem predlogu sedaj tudi jasno zapisano, da pravna, organizacijska in funkcionalna ločitev ne pomeni zahteve po lastniškem ločevanju (EZ-1, 2011, člen 57(2)).

EZ-1 v svojem zadnjem, 60. členu govori tudi o poslovno občutljivih podatkih na področju distribucije EE. Njihovo zaupnost mora vsak izvajalec GJS SODO varovati in preprečevati zlorabe, saj bi razkritje takšnih podatkov lahko povzročilo diskriminacijo med končnimi uporabniki oziroma odjemalci.

3.2 Sedanje dogajanje v elektrodistribucijskih podjetjih

Nasprotovanje elektrodistribucijskih podjetij in SDE predlogu Vlade RS, ki je opisan v poglavju 2.1 diplomskega dela, je zelo zavleklo začetek reorganizacije elektrodistribucijskega sistema v Sloveniji (Slovenska tiskovna agencija, 2010). Koncem leta 2010 so vse strani v socialnem dialogu le prišle na skupno vejo in se dogovorile, da bo prvi korak reorganizacije nekoliko drugačen kot tisti v predlogu Vlade RS. Po tem dogovoru naj bi se tržni deli sedanjih elektrodistribucijskih podjetij na podlagi izčlenitve prenesli na hčerinske družbe, medtem ko naj bi omrežni deli ostali v matičnih družbah. Ta način izčlenitve pa po mnenju mag. Janeza Kopača še vedno dovoljuje, da bi se slovenski elektrodistribucijski sektor reorganiziral po modelu, ki je opisan v poglavju 2.1 diplomskega dela (Dodevska, 2010). Vse od dogovora naprej pa elektrodistribucijska podjetja pospešeno delajo na samem procesu izčlenitve svojih tržnih delov, ki mora biti zaključen do konca meseca septembra letošnjega leta. Ob izčlenitvi in ustanovitvi hčerinskih družb bodo elektrodistribucijska podjetja na nove hčerinske družbe prenesle tudi vse zaposlene in premoženje, ki se nanaša na dejavnosti nakupa in prodaje (Slovenska tiskovna agencija, 2011).

Na začetku je kazalo precej slabo. Delničarji Elektro Celje d. d. so namreč na 15. redni skupščini družbe Elektro Celje d. d. dne 7. julija 2011 zaradi neprimerne izčlenitvenega načrta zavrnil predlog izčlenitve tržnega dela družbe. Ob dejstvu, da imajo vsa elektrodistribucijska podjetja enake predloge delitvenih načrtov, se je zato pojavil dvom o možnosti izvedbe dogovorjene reorganizacije (Tavčar, 2011). Vendar je kasneje 11. julija

2011 nadzorni svet podjetja Elektro Celje d. d. pregledal izčlenitveni načrt prenosne družbe Elektro Celje d. d. in se z njim v celoti strinjal (Nadzorni svet Elektro Celje, d. d. podal soglasje k nameravani izčlenitvi dejavnosti nakupa in prodaje električne energije in ustanovitvi hčerinske družbe ELEKTRO CELJE ENERGIJA d. o. o., 2011). Dne 31. avgusta 2011 so na 16. redni seji skupščine izčlenitev z ustanovitvijo nove družbe Elektro Celje Energija d.o.o., ki bo v 100% lasti družbe Elektro Celje d. d., potrdili tudi delničarji družbe (Sklepi 16. Redne seje skupščine delničarjev družbe Elektro Celje d. d., 2011).

Kot drugi so se o izčlenitvi tržnega dela podjetja odločali delničarji podjetja Elektro Gorenjska d. d., ki je sicer med prvimi začelo izvajati proces reorganizacije, saj se je sam postopek uradno začel že novembra leta 2010 (Elektro Gorenjska d. d., 2011, str. 4). Do dejanske odločitve o izčlenitvi dela premoženja prenosne družbe Elektro Gorenjska, d. d., in prevzemu izčlenjenega dela premoženja s strani prevzemne družbe Elektro Gorenjska Prodaja d. o. o. pa se je odločalo na 15. redni skupščini delničarjev 8. julija 2011, na kateri je bilo prisotnega 92 % kapitala in na kateri je bilo podano soglasje delničarjev za izčlenitev tržnega dela podjetja na hčerinsko podjetje. S strani predstavnikov malih delničarjev je bila napovedana vložitev izpodbojne tožbe (Sklepi 15. redne seje skupščine Elektro Gorenjska d. d., 2011).

Delničarji Elektro Primorska d. d. so se o delitvi družbe na omrežni in tržni del odločali na 16. redni seji skupščine delničarjev dne 25. avgusta 2011. Delničarji so na omenjeni seji podali soglasje na izčlenitev in prenos dejavnosti nakupa in prodaje EE s prenosne družbe Elektro Primorska d. d. na prevzemno družbo E 3, d. o. o. (Sklepi 16. redne seje skupščine delničarjev družbe Elektro Primorska d. d., 2011).

Prav tako kot pri Elektro Celje d. d., Elektro Gorenjska d. d. in Elektro Primorska d. d. so tudi delničarji Elektra Ljubljana d. d. na svoji 16. redni skupščini delničarjev dne 26. avgusta 2011 soglašali z izčlenitvijo in s prenosom dejavnosti nakupa in prodaje EE s prenosne družbe Elektro Ljubljana d. d. na prevzemno družbo Elektro energija d. o. o. (Delničarji Elektro Ljubljana soglašali z izčlenitvijo nakupa in prodaje električne energije, 2011).

Kot zadnje izmed petih slovenskih elektrodistribucijskih podjetij se je o izčlenitvi svojih tržnih dejavnosti odločal Elektro Maribor d. d., in sicer na skupščini delničarjev, ki se je odvijala dne 31. avgusta 2011. Na omenjeni skupščini so delničarji soglašali z izčlenitvijo in prenosom dejavnosti nakupa, prodaje in trženja produktov EE na prevzemno družbo Elektro Maribor Energija Plus d. o. o., ki je v 100% lasti Elektro Maribor d. d. Odločitev je bila sprejeta na podlagi ugotovitve skupščine, da bo sama izčlenitev omogočila boljše obvladovanje poslovnih tveganj in transparentnejše spremljanje učinkovitosti na nivoju obeh dejavnosti, saj bosta obe izvajani v ločenih, samostojnih pravnih osebah (Na skupščini družbe Elektro Maribor potrjen predlog izčlenitve, 2011).

SKLEP

Skupni notranji trg z električno energijo je že dlje časa eden izmed primarnih ciljev EU, ki bo še dodatno pripomogel utrditi temelje povezave: prost pretok blaga, storitev, oseb in kapitala. Vendar je pot do tega cilja dolgotrajna in naporna. Razlog tiči v tem, da se okoliščine na trgih z električno energijo v državah članicah med seboj bistveno razlikujejo. To pa seveda pomeni, da se države članice pri izpolnjevanju zahtev EU na različne načine spopadajo z različnimi ovirami.

Slovenija je sicer 1. julija 2007 ustanovila podjetje SODO d. o. o., kateremu je bila podeljena koncesija za opravljanje dejavnosti, povezane z GJS SODO, in tako poskušala izpolniti zahteve EU po neodvisnem upravljalcu distribucijskega omrežja. Žal se to ni zgodilo. Računsko sodišče RS je v podrobnejšem pregledu ugotovilo več nepravilnosti, ki onemogočajo skladnost delovanja izvajalca GJS SODO z zahtevami direktiv EU. Zato je Slovenija pred novo temeljito reorganizacijo elektrodistribucijskega sistema. V zadnjem obdobju je bilo predlaganih več možnih modelov reorganizacije, vendar se je treba zavedati, da optimalnega modela ni, saj vsak izmed njih prinaša prednosti, a tudi slabosti, zaradi česar se posamezne interesne skupine z njim strinjajo ali pa ne. V tej smeri se je tako potrebno odločiti za tisti model, ki bi v celoti izpolnjeval zahteve EU, najmanj vplival na delovanje sektorja in omogočal njegovo dolgoročno delovanje.

Na podlagi podrobnejše analize in primerjave obstoječih možnih modelov reorganizacije, ki sem jo opravil v diplomskem delu, sem tako prišel do sklepa, da bi bilo po mojem mnenju najbolje reorganizirati elektrodistribucijski sektor na način, ki je opisan v modelu vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO z ohranitvijo sedanjih lastniških razmerij na elektrodistribucijski infrastrukturi. Pri večini drugih modelov namreč obstajajo precejšnje omejitve izvedbe in dolgoročnega delovanja.

Model, ki ga je predlagala Vlada RS in je opisan v poglavju 2.1 diplomskega dela, ter model s hčerinskimi podjetji za namene GJS SODO, opisan v poglavju 2.11 diplomskega dela, na primer skoraj v celoti rešujeta vse probleme sedanje organizacije, vendar je njuna večja slabost v tem, da bi bili stroške izvedbe takih načinov reorganizacije zaradi iztisnitve manjšinskih delničarjev zelo visoki. Poleg tega bi model Vlade RS povzročil zelo velik reorganizacijski šok, saj je predvidena reorganizacija zelo korenita, model s hčerinskimi podjetji za namene GJS SODO pa bi še vedno ohranil možnost likvidnostnih težav upravljalca distribucijskega omrežja.

Predlog SDE, ki je opredeljen v poglavju 2.2. diplomskega dela, po mojem mnenju prinaša zelo dolgotrajen postopek reorganiziranja; poleg tega povečuje zapletenost delovanja trga, saj predvideva ustanovitev in skladno delovanje velikega števila podjetij.

Model organiziranja hčerinskih družb in holdinškega vrha, ki je opisan v poglavju 2.5 diplomskega dela, sicer izboljšuje preglednost in učinkovitost poslovanja udeleženih podjetij

ter odpravlja nekatere slabosti sedanje organizacije, toda po drugi strani še vedno ni jamstva, da bi bilo podjetje SODO d. o. o. v resnici neodvisno pri opravljanju dejavnosti GJS SODO; ohranila bi se možnost likvidnostnih težav, prav tako pa bi bilo še vedno potrebno izvesti javni razpis za oddajo javnih naročil, saj podjetje SODO d. o. o. in hčerinska podjetja Storitve za SODO d. o. o. ne bi bila povezana podjetja.

Pri drugih opisanih modelih pa kot večjo oviro za njihovo izvedbo lahko navedem to, da predvidevajo način oddelitve, ki ne ohranja kapitalskih razmerij; zaradi razlogov, opisanih v poglavju 2.4.2 diplomskega dela, je taka oddelitev praktično neizvedljiva. Pri teh modelih se pojavljajo tudi druge slabosti, kot so potreba po javnih razpisih, možnost likvidnostnih težav, privatizacija tržnih delov podjetij, ki še dodatno otežujejo njihovo izvedbo oziroma dolgoročno delovanje.

Vse to me je pripeljalo do izbora, po mojem mnenju najprimernejšega modela vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO z ohranitvijo sedanjih lastniških razmerij na elektrodistribucijski infrastrukturi, ki je opisan v poglavju 2.3 diplomskega dela. Po tem modelu bi podjetje SODO d. o. o. postalo 80 % lastnik EDI družb, kar bi mu omogočilo nadzor nad delovanjem teh podjetij in nad samim omrežjem. Tako bi bile izpolnjene vse zahteve direktiv EU, med katerimi je tudi zahteva po zagotovitvi pravne, funkcionalne in računovodske ločitve in s tem neodvisnosti upravljalca distribucijskega omrežja pri izvajanju GJS SODO. Odpravljene bi bile tudi druge nepravilnosti sedanje organizacije, med katerimi so likvidnostne težave udeležencev na trgu, notranje subvencioniranje in s tem izkrivljanje konkurence, diskriminatorna uporaba poslovno občutljivih podatkov, nepoznavanje evidenc o elektrodistribucijski infrastrukturi in s tem nepravilno izračunavanje višine najemnine, omogočeno pa bi bilo tudi lažje reguliranje sektorja s strani JARSE. Poleg tega ta model dolgoročno pušča odprto možnost za nadaljnjo reorganizacijo, in sicer v smeri iztisnitve manjšinskih delničarjev iz EDI družb in s tem vzpostavitve 100 % lastništva RS nad elektrodistribucijsko infrastrukturo, če bi bila seveda v prihodnosti to zahteva EU.

LITERATURA IN VIRI

1. Burgarič, B., & Trpin, G. (2010). *Pravna ureditev gospodarske javne službe sistemskega operaterja distribucijskega omrežja (SODO) v luči zahtev evropskega prava (Direktive 2003/54/ES): pravno mnenje*. Ljubljana: Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.
2. *Delničarji Elektro Ljubljana soglašali z izčlenitvijo nakupa in prodaje električne energije*. Najdeno 29. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.elektroljubljana.si/Novice/Podrobnostinovic/tabid/82/smid/583/ArticleID/4661/reftab/38/language/sl-SI/Default.aspx>
3. Direktiva 96/92/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. decembra 1996 o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo. *Uradni list Evropske unije* št. L 27/20.
4. Direktiva 2003/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2003 o skupnih pravilih za notranji trg z električno energijo in o razveljavitvi Direktive 96/92/ES. *Uradni list Evropske unije* št. L 176/37.
5. Direktiva 2004/17/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 31. 3. 2004 o usklajevanju postopkov za oddajo javnih naročil naročnikov v vodnem, energetske in transportnem sektorju ter sektorju poštne storitve. *Uradni list Evropske unije* št. L 134/1.
6. Direktiva 2009/72/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. julija 2009 o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo in o razveljavitvi Direktive 2003/54/ES. *Uradni list Evropske unije* št. L 211/55.
7. Dodevska, M. (2010, 18. oktober). Trgovski deli v hčerinske družbe. *Delo*. Najdeno 29. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/clanek/125731>
8. Elektro Gorenjska d. d. (2011). *ELGO: Poslovno glasilo Elektro Gorenjska* (interno gradivo). Kranj: Elektro Gorenjska d. d.
9. Energetski zakon. *Uradni list RS* št. 27/2007-UPB2, 70/2008, 22/2010.
10. Hrovatin, N., & Zorić, J. (2011). *Reforme elektrogospodarstva v EU in Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
11. Janjić, B., Skubic, M., Bahun, P., Habjan, V., & Jakomin, M., (2009). Na obzorju preoblikovanje distribucijskih podjetij. *Naš stik*, str. 2–8.
12. Janjić, B., Bahun, P., Habjan, V., & Jakomin, M., (2010). Glavna rešitev za distribucijo je ves čas ista. *Naš stik*, str. 8–11.
13. Javna agencija RS za energijo (2009, 3. avgust). Odgovor na vaš dopis št. 51/09 RP z dne 9. 7. 2009 »Projektne naloge Prestrukturiranje slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost«. Ljubljana: Javna agencija RS za energijo, 2009.
14. Jerman, S., & Bajuk, V. (2009). »Zagotovitev učinkovite ureditve izvajanja GJS SODO«. Ljubljana: Jerman & Bajuk svetovanje in izobraževanje d. o. o.
15. Komisija Evropskih skupnosti (2006, 8. marec). *Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in varno energijo*. Zelena knjiga. Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti, 2006.

16. Ministrstvo za gospodarstvo RS (2010, maj). *Zbrana gradiva o reorganizaciji elektrodistribucijskih podjetij*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2010.
17. Ministrstvo za gospodarstvo RS (2011, 24. junij). *Predlog novega Energetskega zakona o električni energiji – EZ-1*. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo RS, 2011.
18. *Na skupščini družbe Elektro Maribor potrjen predlog izčlenitve*. Najdeno 5. septembra na spletnem naslovu <http://www.elektro-maribor.si/sl/inside.cp2?uid=2433993B-E7EA-8AC4-D346-659CE01F39EA&linkid=news&cid=F03829E5-1FD1-A931-DA05-2337A9B27252>
19. *Nadzorni svet Elektro Celje, d. d. podal soglasje k nameravani izčlenitvi dejavnosti nakupa in prodaje električne energije in ustanovitvi hčerinske družbe ELEKTRO CELJE ENERGIJA d. o. o.* Najdeno 29. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.elektro-celje.si/index.php?t=news&id=153>
20. Podvratnik, U., & Bricelj, A. (2010). *Ocena učinkov reorganizacije elektrodistribucijskih podjetij*. Ljubljana: P&S CAPITAL d. o. o.
21. *Pravni red EU*. Najdeno 29. junija 2011 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/pravni-red/>
22. Računsko sodišče RS (2009, 24. marec). *Revizijsko poročilo: Ureditev izvajanja gospodarske javne službe systemskega operaterja distribucijskega omrežja*. Ljubljana: Računsko sodišče RS, 2009.
23. Resolucija o nacionalnem energetskega programu. *Uradni list RS št. 57/2004*.
24. *Sekundarna zakonodaja EU*. Najdeno 5. julija 2011 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/pravni-red/sekundarna-zakonodaja/>
25. *Sklepi 16. redne seje skupščine delničarjev družbe Elektro Primorska d. d.* Najdeno 29. avgusta 2011 na spletnem naslovu http://www.elektro-primorska.si/sl-si/o_nas/novinarsko_sredisce/gradiva_za_novinarje/Strani/sklepi16skupscine.aspx
26. *Sklepi 15. redne seje skupščine Elektro Gorenjska d. d.* Najdeno 29. avgusta na spletnem naslovu <http://www.elektro-gorenjska.si/index.php?t=aktualno&id=160>
27. *Sklepi 16. redne seje skupščine delničarjev družbe Elektro Celje d. d.* Najdeno 5. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.elektro-celje.si/index.php?t=news&id=164&l=sl>
28. Slovenska tiskovna agencija (2010, 16. marec). *Elektrodistributerjev ni mogoče reorganizirati čez noč*. *Finance*. Najdeno 29. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/274243/Elektrodistributerjev-ni-mogo%C4%8De-reorganizirati-%C4%8Dez-no%C4%8D>
29. Slovenska tiskovna agencija (2011, 16. junij). *Bodo elektrodistributerji le upoštevali računsko sodišče?*. *Finance*. Najdeno 29. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/315906/Bodo-elektrodistributerji-le-upo%C5%A1tevali-ra%C4%8Dunsko-sodi%C5%A1%C4%8De>
30. Tajnikar, M., Došenovič Bonča, P., Ponikvar, N., Pušnik, K., Šešok, M., & Neffat, D. (2009a). *Prestrukturiranje slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost: projektna naloga*. Ljubljana: Nebra.

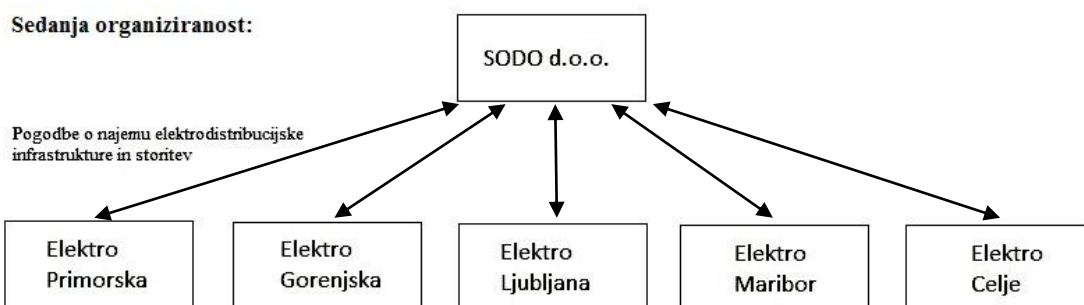
31. Tajnikar, M., Došenovič Bonča, P., Ponikvar, N., Pušnik, K., Šešok, M., & Neffat, D. (2009b). *Prestrukturiranje slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost: »Model s hčerinskimi podjetji za namene GJS (GJS podjetji)«: projektna naloga*. Ljubljana: Nebra
32. Tavčar, B. (2011, 7. julij). Ustavljena delitev Elektra Celje. *Delo*. Najdeno 29. avgusta 2011 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/podjetja/ustavljena-delitev-elektra-celje.html>
33. Uredba o koncesiji gospodarske javne službe dejavnosti systemskega operaterja distribucijskega omrežja električne energije. *Uradni list RS* št. 39/2007.
34. Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe dejavnosti systemskega operaterja distribucijskega omrežja električne energije in gospodarske javne službe dobava električne energije tarifnim odjemalcem. *Uradni list RS* št. 117/2004, 23/2007.
35. Vlada RS (2009, 23. junij). *Odzivno poročilo na revizijsko poročilo Računskega Sodišča Republike Slovenije »Ureditev izvajanja gospodarske javne službe systemskega operaterja distribucijskega omrežja«*. Ljubljana: Vlada RS, 2009.

PRILOGE

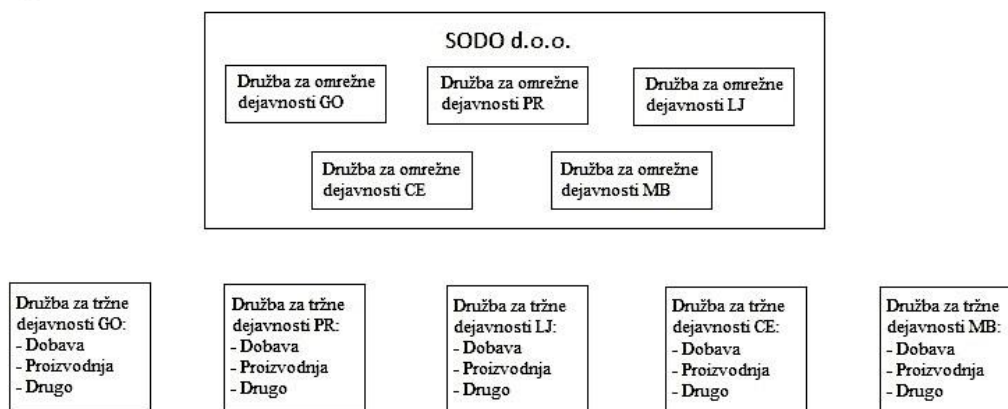
KAZALO PRILOG

PRILOGA 1: Končna organizacija, predvidena v odzivnem poročilu Vlade RS	1
PRILOGA 2: Model, ki ga predlaga sindikat delavcev energetike.....	2
PRILOGA 3: Organizacija, predvidena v modelu vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO z ohranitvijo sedanjih lastniških razmerij na elektrodistribucijski infrastrukturi ...	3
PRILOGA 4: Organizacija, predvidena v modelu organiziranja hčerinskih družb in holdinškega vrha	4
PRILOGA 5: Bilance stanja in zaposleni pred in po prenosu elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o.	5
PRILOGA 6: Bilance stanja in zaposleni pred in po prenosu infrastrukture in vseh zaposlenih na podjetje SODO d. o. o.	6
PRILOGA 7: Bilance stanja in zaposleni v elektrodistribucijskem sektorju po prenosu elektrodistribucijske infrastrukture in zaposlenih na podjetje SODO d. o. o. oziroma na novo skupno storitveno podjetje	7
PRILOGA 8: Bilance stanja in zaposleni po prenosu elektrodistribucijske infrastrukture in dela zaposlenih (razvoj) na SODO d. o. o., z ustanovitvijo skupnega GJS podjetja	8
PRILOGA 9: Seznam uporabljenih kratic	9

PRILOGA 1: Končna organizacija, predvidena v odzivnem poročilu Vlade RS

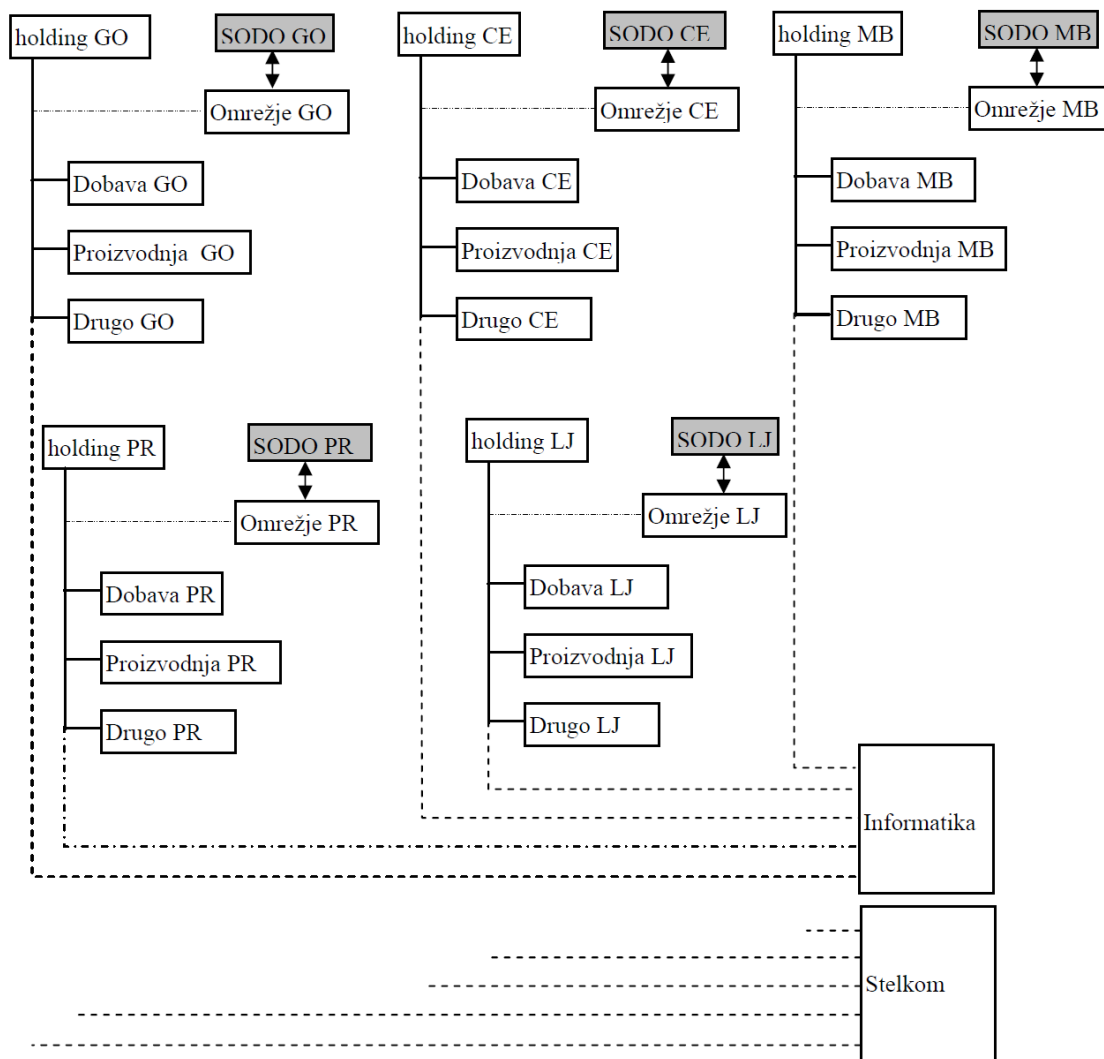
Nova organiziranost:

Opombe: GO pomeni Gorenjska, PR pomeni Primorska, LJ pomeni Ljubljana, CE pomeni Celje in MB pomeni Maribor

Vir: Vlada RS, Odzivno poročilo na revizijski poročilo Računskega sodišča RS »Ureditev izvajanja gospodarske javne službe systemskega operaterja distribucijskega omrežja«, 2009, str. 4–6

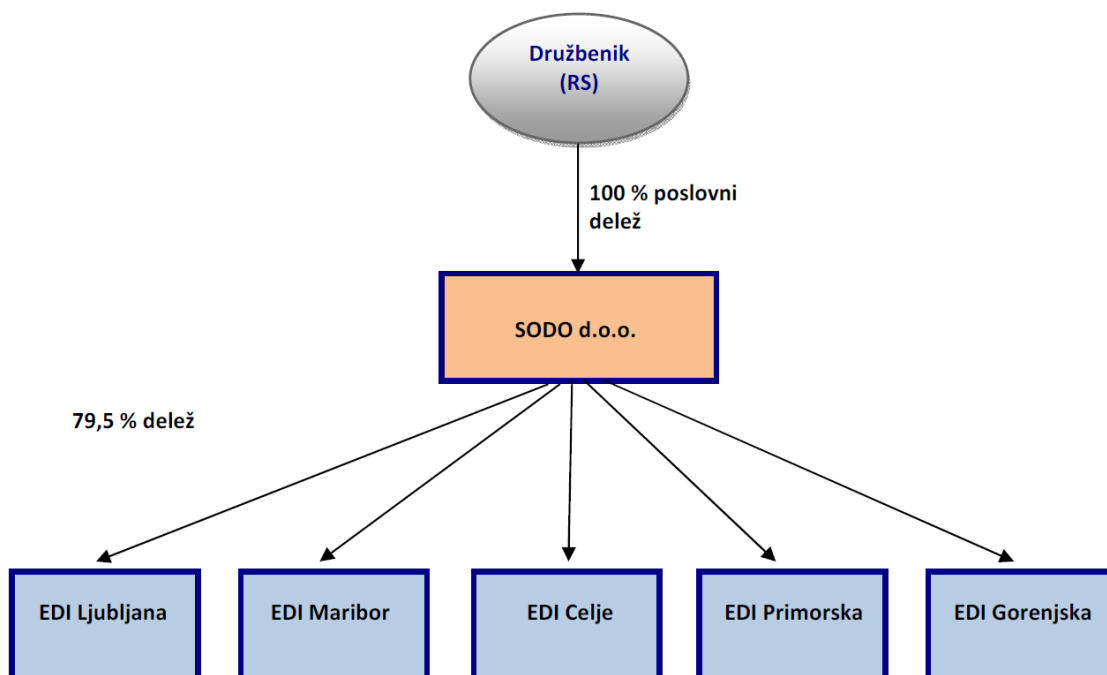
PRILOGA 2: Model, ki ga predlaga sindikat delavcev energetike

Opombe: GO pomeni Gorenjska, PR pomeni Primorska, LJ pomeni Ljubljana, CE pomeni Celje in MB pomeni Maribor

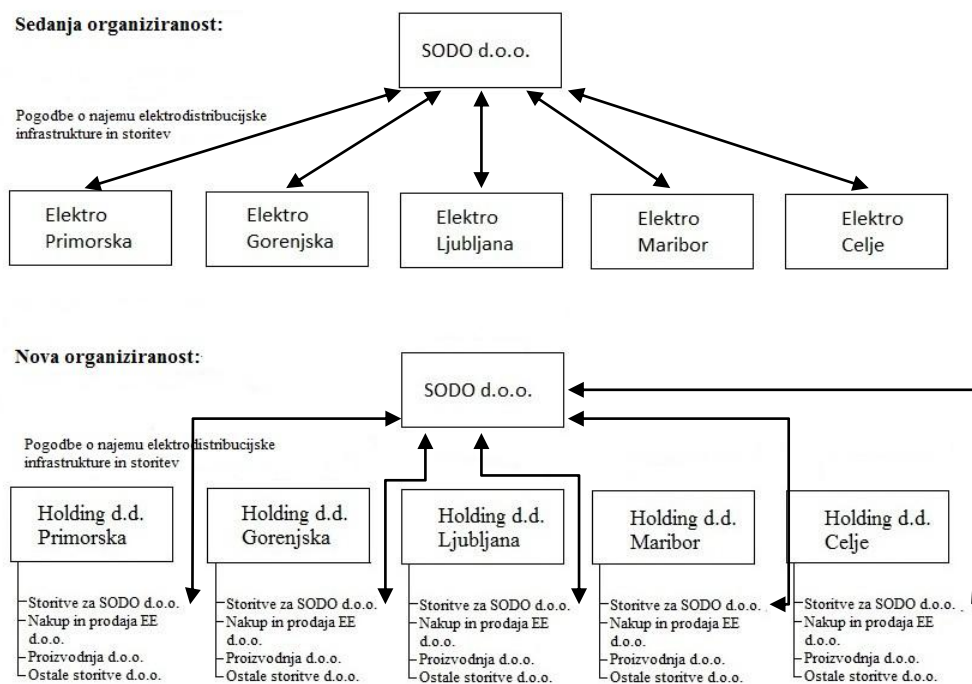
Vir: Ministrstvo za gospodarstvo RS, Zbrana gradiva o reorganizaciji elektrodistribucijskih podjetij, 2010, str. 20

PRILOGA 3: Organizacija, predvidena v modelu vzpostavitve neodvisne ekonomske celote GJS SODO z ohranitvijo sedanjih lastniških razmerij na elektrodistribucijski infrastrukturi

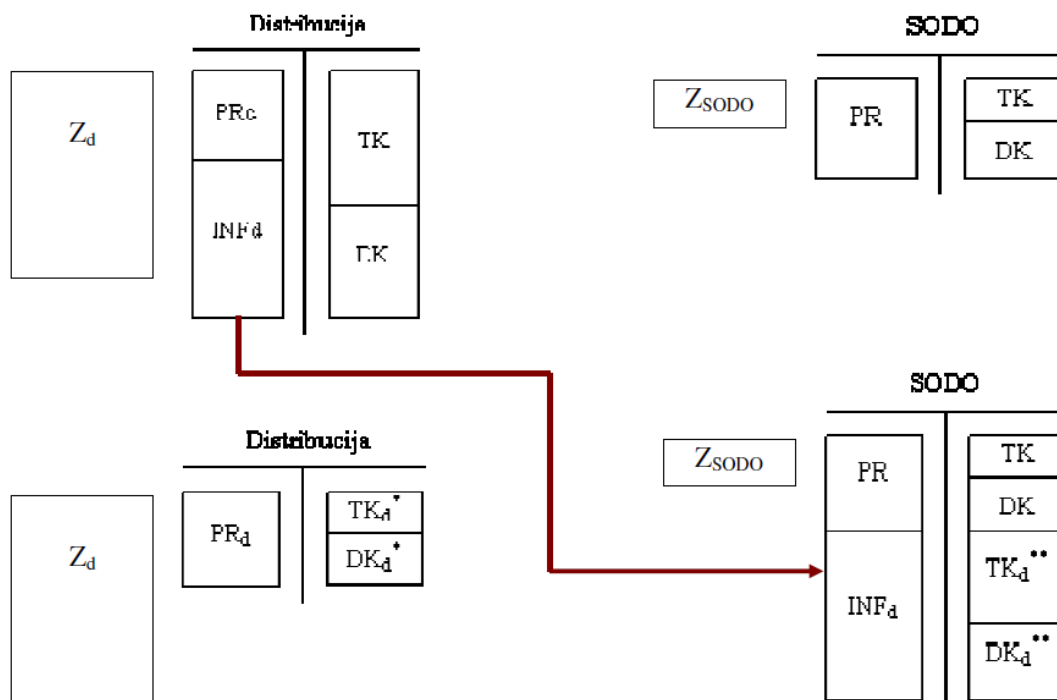
Vir: S. Jerman, & V. Bajuk, Zagotovitev učinkovite ureditve izvajanja GJS SODO, 2009, str. 60

PRILOGA 4: Organizacija, predvidena v modelu organiziranja hčerinskih družb in holdinškega vrha

Vir: M. Tajnikar et al., Prestrukturiranja slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost, 2009a, str. 37–44

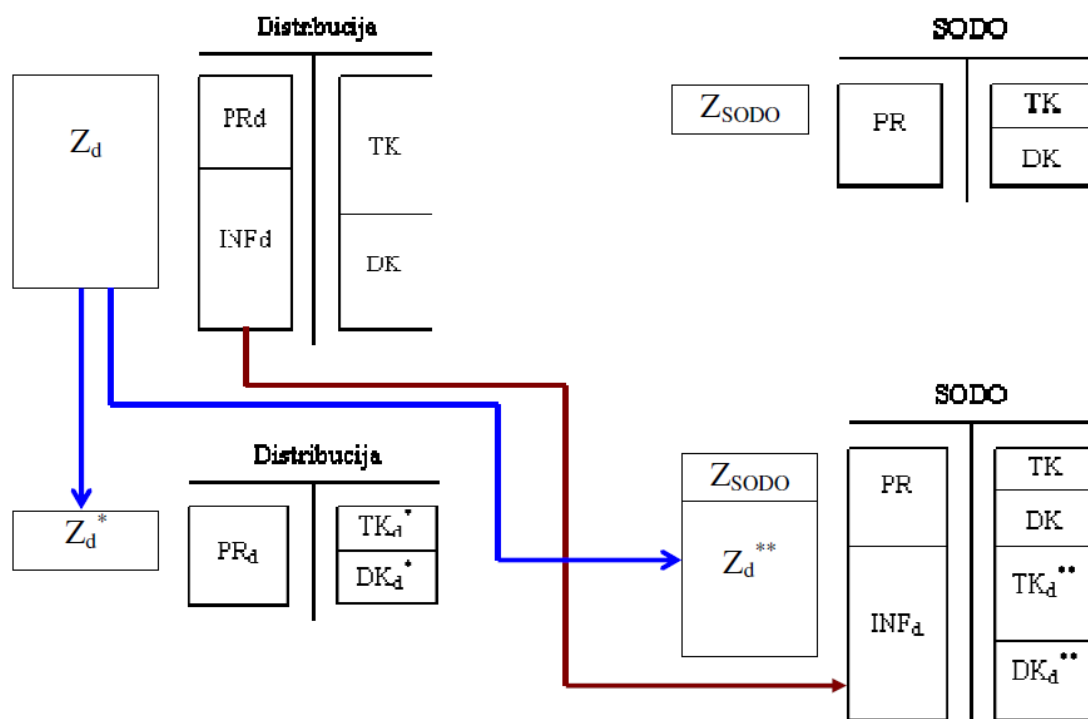
PRILOGA 5: Bilance stanja in zaposleni pred in po prenosu elektrodistribucijske infrastrukture na podjetje SODO d. o. o.

Opombe: INF pomeni infrastruktura, PR predstavlja ostalo premoženje v elektrodistribucijskih podjetjih in podjetju SODO d. o. o., ki ni povezano z elektrodistribucijsko infrastrukturo; TR pomeni trajni kapital, pri čemer je s TR** označen trajni kapital, prenesen na podjetje SODO d. o. o., in TR* trajni kapital, ki ni bil prenesen na SODO d. o. o.; DK je okrajšava za dolžniški kapital, kjer ** oziroma * zopet predstavljata dolžniški kapital, ki je bil/ni bil prenesen na podjetje SODO d. o. o. Oznaki Z_d in Z_{SODO} prestavljata zaposlene v elektrodistribucijskem podjetju oziroma zaposlene v podjetju SODO d. o. o.

Vir: M. Tajnikar et al., Prestrukturiranja slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost, 2009a, str. 56

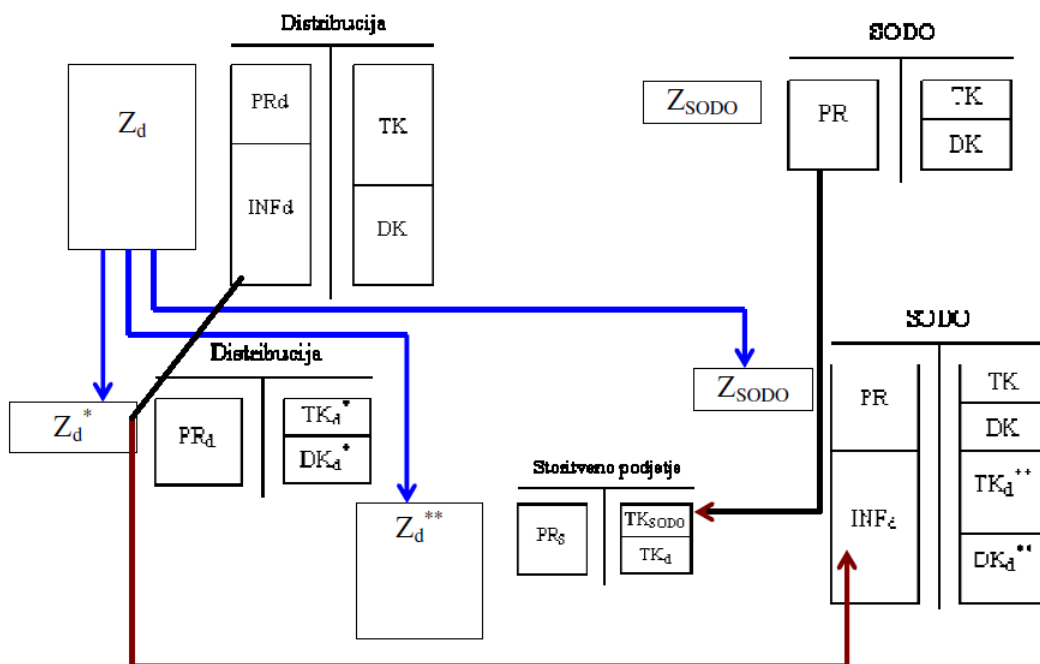
PRILOGA 6: Balance stanja in zaposleni pred in po prenosu infrastrukture in vseh zaposlenih na podjetje SODO d. o. o.

Opombe: INF_d pomeni elektrodistribucijska infrastruktura, PR oziroma PR_d predstavlja ostalo premoženje podjetja SODO d. o. o. oziroma elektrodistribucijskih podjetij, ki ni povezano z elektrodistribucijsko infrastrukturo; TK pomeni trajni kapital, pri čemer je z TK_{d}^{**}} označen trajni kapital, prenesen na podjetje SODO d. o. o., in TK_{d}^*} trajni kapital, ki ni bil prenesen na SODO d. o. o.; DK je okrajšava za dolžniški kapital, kjer DK_{d}^{**}} oziroma DK_{d}^*} predstavljata dolžniški kapital, ki v predvideni organizaciji pripada podjetju SODO d. o. o. oziroma elektrodistribucijskim podjetjem. Oznaki Z_d in Z_{SODO} predstavljata zaposlene v elektrodistribucijskem podjetju oziroma zaposlene v podjetju SODO d. o. o., Z_d^* in Z_d^{**} pa predstavljata zaposlene, ki naj bi po reorganizaciji ostali v elektrodistribucijskih podjetjih oziroma prešli na podjetje SODO d. o. o.

Vir: M. Tajnikar et al., Prestrukturiranja slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost, 2009a, str. 70

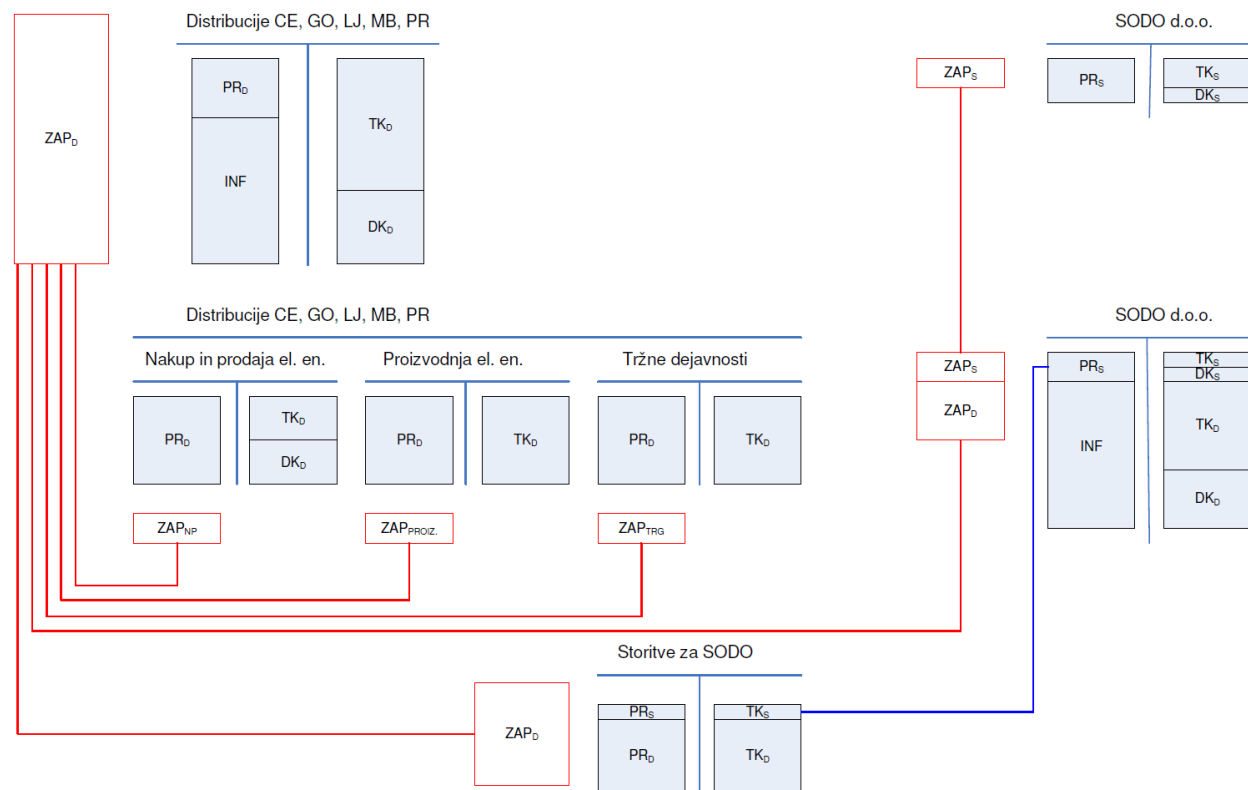
PRILOGA 7: Bilance stanja in zaposleni v elektrodistribucijskem sektorju po prenosu elektrodistribucijske infrastrukture in zaposlenih na podjetje SODO d. o. o. oziroma na novo skupno storitveno podjetje

Opombe: INF_d pomeni elektrodistribucijska infrastruktura, PR oziroma PR_d predstavlja ostalo premoženje podjetja SODO d. o. o. oziroma elektrodistribucijskih podjetij, ki ni povezano z elektrodistribucijsko infrastrukturo, PR_s pa ostalo premoženje skupnega storitvenega podjetja; TK pomeni trajni kapital, pri čemer je s TK_d^{**} označen trajni kapital, prenesen na podjetje SODO d. o. o., TK_d^* trajni kapital, ki ni bil prenesen na SODO d. o. o., in TK_d oziroma TK_{SODO} trajni kapital, ki je bil prenesen na skupno storitveno podjetje s strani elektrodistribucijskih podjetij oziroma podjetja SODO d. o. o.; DK je okrajšava za dolžniški kapital, kjer DK_d^{**} oziroma DK_d^* predstavljata dolžniški kapital, ki v predvideni organizaciji pripada podjetju SODO d. o. o. oziroma elektrodistribucijskim podjetjem. Oznaki Z_d in Z_{SODO} predstavljata zaposlene v elektrodistribucijskem podjetju oziroma zaposlene v podjetju SODO d. o. o., Z_d^* in Z_d^{**} pa tiste, ki naj bi po reorganizaciji ostali v elektrodistribucijskih podjetjih oziroma prešli na skupno storitveno podjetje.

Vir: M. Tajnikar et al., *Prestrukturiranja slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost*, 2009a, str. 89

PRILOGA 8: Bilance stanja in zaposleni po prenosu elektrodistribucijske infrastrukture in dela zaposlenih (razvoj) na SODO d. o. o., z ustanovitvijo skupnega GJS podjetja

Vir: M. Tajnikar et al., *Prestrukturiranja slovenskih elektrodistribucijskih podjetij – nova organiziranost, 2009b, str. 6*

PRILOGA 9: Seznam uporabljenih kratic

EU Evropska unija

EE Električna energija

EDS Elektrodistribucijski sistem

GJS SODO Gospodarska javna služba systemskega operaterja distribucijskega omrežja

RS Republika Slovenija

EZ Energetski zakon

GJS Gospodarska javna služba

MG Ministrstvo za gospodarstvo

JARSE Javna agencija Republike Slovenije za energijo

SDE Sindikat delavcev energetike